

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

34e JAARGANG

WOENSDAG 16 MAART 1949

No. 1662

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries;

J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;

F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.

BERICHT.

Aan de leden van het Nederlandsch Economisch Instituut en aan de abonneés van ons weekblad wordt, ter besparing van tijd en kosten, beleefd verzocht om — voor zover zij dit nog niet deden — de contributie voor het jaar 1949, ten bedrage van f 30 voor het binnenland en f 33 voor het buitenland, resp. het abonnementsgeld voor dit jaar, ten bedrage van f 26 voor het binnenland en f 28 voor het buitenland (voor boekhandelaren f 20,38 resp. f 22,80) vóór 31 Maart a.s. te willen voldoen op onze postrekening No. 8408 of op onze rekening bij de Heren R. Mees & Zoonen, alhier.

Leden en abonneés in België/Luxemburg kunnen de tegenwaarde in francs van het verschuldigde bedrag storten bij de Banque de Commerce te Brussel.

Na genoemde datum zullen wij over het betreffende bedrag, verhoogd met incassokosten, per kwitantie disponeren.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	207
Sommaire, summaries	207
Kantttekeningen bij het Haagse Protocol door J. H. Lubbers	208
De Zuiderzeewerken sedert de bevrijding door Ir V. J. P. de Blocq van Kuffeler	209
Internationale regimes in het Nederlandse delta-gebied door Dr L. J. Pieters	212
Een index van de huizenmarkt door Dr W. L. Valk	215
Ingezonden stuk:	
Arbeidsmarkt, bevolkingsaanwas en emigratie door Ir E. J. Mulder, met naschrift van Dr W. Steigenga	216
Aantekeningen:	
Het protocol der Benelux-conferentie	217
Europa's herstel en het toeristenverkeer	219
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Februari 1949 door V. Van Rompuy	220
Geld- en kapitaalmarkt	221
Statistieken:	
Bankstaten	221
Werkloosheid in Nederland	222
Stand van 's Rijks Kas	222
De kolonpositie van Nederland	222
Havenbeweging	223

DEZER DAGEN

vastbesloten doorzetten naar laatste ronden. In Den Haag werd besloten een voortrein van de Benelux te laten lopen. Zo hoopt men toch de aansluiting niet te missen, hoewel de aangegeven tijd vervalft. En de lastige klanten kunnen tot een latere gelegenheid wachten.

De partijen hebben besloten er stoom achter te zetten; daarbij hebben zij meteen doen weten, dat daartoe brandstof nodig is, boven die welke men zelf op korte termijn kan opbrengen. De rest wordt overgelaten aan de goede verstanders op het „State Department”.

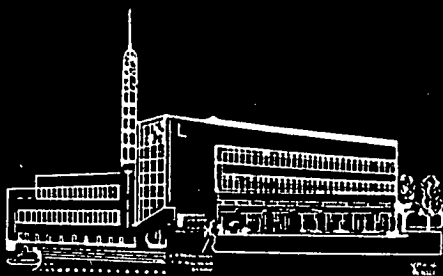
De commissie uit de Amerikaanse Senaat heeft voors hands geen slagboom neergelaten. Zij beveelt voortzetting van de hulp aan Europa aan tot een totaal bedrag van \$ 5.430 miljoen voor 15 maanden. Wel wordt nog even stoom afgeblazen over Groot-Brittannië, — één van zijn parlementaire ondersecretarissen had het sein over de Engelse conjunctuur wat te vroeg op „alles veilig” gesteld. — doch per saldo wordt ook dit land zonder schade aangehaakt.

Als één buffer tegen critiek op Europa's te trage tempo van inhaken, is het verslag verschenen van de overeenstemming, bereikt in de consultatieve raad van de O.E.E.C. Door het opvoeren van de inter-Europese handel zal van behoefte aan additionele Amerikaanse bijstand in 1952 geen spoor moeten blijven. Ook andere waardevolle gedachten bevinden zich in het bagageruim. Zwaar zal de commissie het hebben, die dit wagentje moet trekken. Temeer, daar geen gedachte mag opkomen, aan wat Clapham eens noemde „Empty Economic Boxes”.

„Al zoetjes is een wijze les”, zong Potgieter. De Zweden — een hem zeer geliefd volk — mogen het hebben gedacht over het Atlantisch pact, de overige aspirant-medetrekken zetten door. De Italiaanse Regering wenst toe te treden; de vertegenwoordiger van Denemarken onderhandelt. De Amerikaanse reis leider — het tijdstip, dat men van Amerikanen sprak als „the innocents abroad” is voorbij — kijkt speurend rond. Zou het Spanje gelukken zich nog als reisgezel te laten introduceren, zij het dan ook niet bij het officiële gezelschap?

Is Nederland door zijn uitlegging van de Resolutie van de Veiligheidsraad door een onveilig signaal gereden? Bij de besprekingen in de Veiligheidsraad zijn de leden niet zover gegaan om vurige kolen op het hoofd te hopen door een onverdeelde goedkeuring. Duidelijk echter is, dat men opnieuw zoekt naar een weg tussen Den Haag en Djokja. Zou het op het zijspoor van een voorbereidende conferentie in Batavia uitlopen? Rangeren is een tijdrovend bedrijf; van Nederlandse zijde zal men echter zeker vlug niet boven veilig prefereren, als het één voor het ander moet wijken.

Eén staat ziet momenteel slechts groene signalen. Israël, toegelaten tot de Veiligheidsraad, tot wapenstilstand gekomen met Egypte en Transjordanie, heeft zich met spoed begeven naar het indertijd toegewezen gebied aan de Golf van Akaba.

HAV BANK - SCHIEDAM
PERSONEEL-VERZEKERING

Behandeling van alle
 bankzaken

* *

Bezorging van alle
 assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
 DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

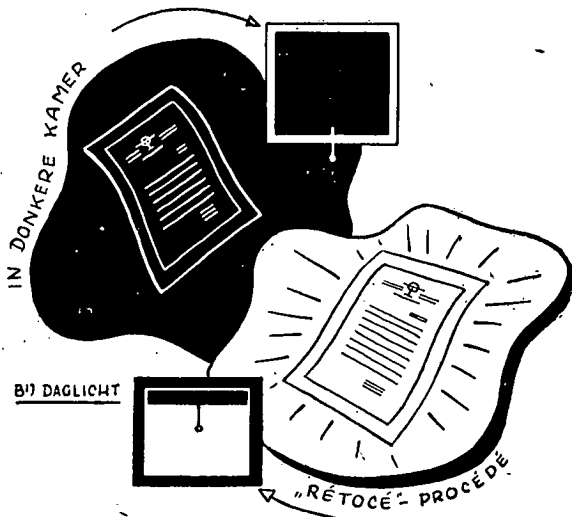
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
 Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

**DONKER
 LIGHT**

Het „RÉTOCÉ“-systeem geeft uiterst vlug
 'positieve resultaten zonder donkere kamer!

CHEMISCHE FABRIEK L. VAN DER GRINTEN

„RÉTOCÉ“ „OCÉ“ „ENTOCÉ“

Venlo-Nederland

Onze handelsmerken „RÉTOCÉ“ „OCÉ“ „ENTOCÉ“ zijn wettig gedeponeerd.

N.V. KONINKLIJKE
 NEDERLANDSCHE
 ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van.
 zoutzuur, (alle kwaliteiten)
 vloeibaar chloor
 chloorbleekloog
 natronloog, caustic soda.

Belastingconsultatie- en
 Accountantskantoor

A. L. F. Leverington

Behandeling van alle
 Belastingzaken

Medewerkers: E. J. de Boer,
 Oud-Insp. d. Bel.; D. Sweepe,
 Oud-Ontv. der. Bel.; N. A.
 Schol. Cand. Not.; A. W. v. d.
 Burgt. Bel. Adviseur.
 Adviseur voor Accountancy:
 W. A. Brenning, Lid Nederl.
 Broederschap v. Account.
 1e Helmersstraat 95, A'dam.
 Telefoon 85508.

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Zojuist verschenen:

„PLANNING” IN EEN VRIJE MAATSCHAPPIJ

DOOR

FERDYNAND ZWEIG

HOGLERAAR IN DE ECONOMIE AAN DE
UNIVERSITEIT VAN KRAKAU

Geautoriseerde vertaling van
DR. W. VAN DOORN

Met een inleiding bij de Nederlandse uitgave van
W. J. van de Woestijne, ec. drs.

XVI + 260 blz.

PRIJS GEB. F 11.50

De oorspronkelijke uitgave van dit boek verscheen onder de titel „The Planning of Free Societies”. Het is een zeer gedegen analyse van alle problemen der economie volgens plan, populair genoemd de „geleide economie”. De schrijver, die zelf allerminst een voorstander is van geheel vrije economie, belicht niettemin op zeer duidelijke wijze de gevaren die aan centrale leiding verbonden zijn. Zowel vóór- als tegenstanders van geleide economie zullen door dit boek hun inzicht kunnen verdiepen. Het is voorts een leidraad voor de studie der veranderingen welke in de maatschappij plaats vinden.

N. V. A. OOSTHOEK'S UITGEVERSMAATSCHAPPIJ — UTRECHT

Z.O.Z.

Hier volgen enkele vertalingen van de pers-beoordelingen over de Engelse uitgave.

The Spectator: „Professor Zweig, voorheen hoogleraar in de economie aan de universiteit van Krakau en thans economisch adviseur van de Poolse regering in Londen, heeft onlangs een boek het licht doen zien, dat mij beschreven werd door iemand die een alomvattende studie van „planning” heeft gemaakt, als het beste boek op dit gebied dat ooit geschreven is. Ik pretendeer niet zelf een even uitgebreide kennis van de literatuur over „planning” te hebben als hij, maar ik meen wel dat zijn aanbeveling niet overdreven is. Het is stellig een boek waar ieder die bij de na-oorlogse economische vraagstukken betrokken is, kennis van dient te nemen.”

The Times Educational Supplement: „Dit is het beste boek dat tot dusverre op het gebied van „planning” is uitgegeven; het behandelt ieder onderdeel van een geweldig probleem... Het is een uitmuntend leesbaar boek. Evenals zijn landgenoot Joseph Conrad, heeft de schrijver een gemakkelijke, duidelijke en logische stijl en hij maakt een overvloedig gebruik van aphorismen. Dit boek moet door ieder die in „planning” belangstelt, worden gelezen. Het diende verplicht gesteld te worden voor parlementsleden en anderen die rechtstreeks bij het vraagstuk betrokken zijn.”

„Time & Tide”: „Het is waarschijnlijk één van de volledigste en meest gedetailleerde verhandelingen over economische „planning” die ooit geschreven zijn. Door het analyseren van de experimenten die verschillende landen met „planning” hebben ondernomen, is een grote hoeveelheid feitenmateriaal bijeen gebracht en worden tevens de oorzaken vastgesteld die tot hun succes of mislukking hebben geleid. Bovendien worden vele nieuwe gezichtspunten naar voren gebracht... het boek is een belangrijke en originele bijdrage tot de discussies over een vraagstuk dat in het brandpunt der belangstelling staat.”

Tribune: „Degenen die een ernstige studie van „planning” maken zullen ontdekken dat het beschrijvend en analytisch onderzoek van de verschillende experimenten met „planning” van de laatste tijd, niet alleen bruikbaar is om na te slaan, maar dat het ook van veel nut is om als leidraad te gebruiken voor praktische toepassing.”

Times Literary Supplement: „Het kon wel eens nodig zijn dat „planning” zelf ge-„planned” werd. De vele economische programma's die het publiek voorgelegd worden, brengen verwarring; en wat nog belangrijker is, zoals Prof. Zweig naar voren brengt, „planning” is iets nieuws, het apparaat is nog in wording en zijn toekomst is onzeker. Het staat tegenover grote moeilijkheden, biedt grote mogelijkheden voor misbruik en bedreigt de gevestigde waarden van de democratie. Een weldoordachte beschouwing van alle kanten van het vraagstuk is derhalve noodzakelijk. De schrijver heeft deze zeer zeker gebracht.”

Fortnightly Review: „De nauwkeurige, evenwichtige en steeds eerlijke beschouwingswijze maken dat de schrijver ten aanzien van alle belangrijke punten van zijn studie alom bijval zal vinden.”

Alom in de boekhandel verkrijgbaar

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

J. H. Lubbers, *Kanttekeningen bij het Haagse Protocol.*

Het Protocol van de Haagse conferentie der Benelux-landen besteedt vooral aandacht aan de *handels- en monetair politiek*. Op 1 Juli 1949 gaat een „voor-unie” in, die op 1 Juli 1950 zal overgaan in een werkelijke economische unie. De bepaling, dat maatregelen, die in de economische unie zullen moeten worden genomen bij verstoring van het evenwicht, in het bijzonder zullen worden gezocht in de handelspolitieke sector, betekent wellicht, dat Nederland een debetpositie t.o.v. de B.L.E.U. zal mogen afdekken met overschotten t.o.v. derde landen. Wat de *landbouwpolitiek* betreft, worde opgemerkt, dat het te billijken is, dat de Belgische en de Luxemburgse landbouw voorshands nog om bescherming vragen. Bij de *investeringspolitiek* mist het Protocol enkele gewenste details. Als geheel bewijst het Protocol, dat de drie Regeringen niet eenzijdig de liberale weg hebben ingeslagen.

Ir V. J. P. de Blocq van Kuffeler, *De Zuiderzeewerken sedert de bevrijding.*

Algemeen bestaat de overtuiging, dat voor onze economische toekomst voortgezette industrialisering uitkomst zal moeten brengen, maar evenzeer, dat de taak voor onze industrie, om in de lopende 5-jarige periode aan ruim 300.000 arbeiders werk te verschaffen en haar evenredig deel in het tekort op de handelsbalans te dekken, zwaar is. In dit verband worde opgemerkt, dat uitbreiding der agrarische productie de gelegenheid moet scheppen voor een evenredige verhoging van onze landbouwexport en voedsel produceren voor ons bevolkingsaccres. Verhoging onder agrarische productie wordt het sterkst bevorderd door aanwinning van nieuwe cultuurgrond. De Zuidelijke IJsselmeerpolders zouden bij de huidige prijsverhoudingen per jaar zeker f.100 mln aan deviezen-besparende of deviezenscheppende landbouwproducten kunnen opleveren.

Dr L. J. Pieters, *Internationale regimes in het Nederlandse deltagebied.*

Met als uitgangspunt de Akte van Mannheim, tot stand gekomen op 17 October 1868, worden in dit artikel een aantal verlangens ontwekkeld t.a.v. de internationale regimes in de Nederlandse delta. Bij een verzoek tot inwilliging van deze verlangens is tegenstand te verwachten, o.a. van Frankrijk. Nederland moet daarom zijn wens aanhangig maken tezamen met België. Voor deze steun zal België Nederland's medewerking vragen voor de aanleg van een Antwerpen-Rijnkanaal. Voordat dit kanaal er zou kunnen komen, dient klaarheid te worden geschapen omtrent de internationale waterwegenregelingen op Nederlands gebied. Een voordeel om tot deze zo gewenste klaarheid te komen is de bestaande nauwe samenwerking tussen België en Nederland.

Dr W. L. Valk, *Een index van de huizenmarkt.*

De samenstelling van een index van de huizenmarkt heeft men lange tijd als onmogelijk beschouwd. Toch kan een dergelijke index worden samengesteld. Begonnen moet worden met het opstellen van een index van het netto-rendement van huizen, die op een bepaald moment worden gekocht. Hiervoor is een analyse van alle verkopen niet nodig; toepassing van de „sample”-methode geeft een bruikbaar beeld. Wel is het zaak, de objecten in verschillende klassen onder te brengen. De grootste moeilijkheid zal gelegen zijn in de reductie van het brutorendement (huuropbrengrst) tot netto-rendement. Door inversie van de rendementsindex kan vervolgens een gevoelige curve worden verkregen, die van periode tot periode een vrij juiste indruk zou geven van wat een der belangrijkste kapitaalmarkten van het land is. Publicatie van een maandelijks index zal wellicht voldoende zijn.

SOMMAIRE.

J. H. Lubbers, *En marge du Protocole de la Haye.*

Les problèmes de la politique commerciale et monétaire forment la plus importante partie du protocole de la Conférence Benelux tenue à La Haye du 10 au 13 mars 1949. Il semble toutefois que Benelux sera le plus difficile à réaliser dans le secteur agricole. Le protocole prouve en général que les trois Gouvernements ne se sont pas engagés unilatéralement dans la voie de l'économie libre.

Ir V. J. P. de Blocq van Kuffeler, *Les travaux du Zuiderzée depuis la Libération.*

Aux Pays-Bas, l'aspiration à l'industrialisation fait parfois oublier que la production agricole également est d'une grande importance, tant pour l'exportation que pour le marché intérieur. Les travaux d'assèchement du Zuiderzée relèveront considérablement la production agricole. Les polders méridionaux de l'Ysselmeer, dont les travaux ne sont pas encore achevés, pourraient produire des devises jusqu'à concurrence de 100 millions de florins.

Dr L. J. Pieters, *Les régimes internationaux des deltas aux Pays-Bas.*

Prenant comme point de départ l'Acte de Mannheim, l'auteur développe un nombre de desiderata néerlandais au sujet de la réglementation internationale des voies navigables dans les deltas aux Pays-Bas. Pour obtenir satisfaction les Pays-Bas seront obligés de collaborer étroitement avec la Belgique. De ce point de vue également l'idée de Benelux n'offre que des avantages.

Dr W. L. Valk, *L'index du marché immobilier.*

L'auteur préconise une méthode à l'aide de laquelle il est possible d'établir un index du marché immobilier. Cet index est très important parce que le marché immobilier est un des plus importants marchés de capitaux du pays.

SUMMARIES.

J. H. Lubbers, *Some remarks on the recent Benelux conference.*

Problems of commercial and monetary policy are the main feature of the official statement of the Benelux conference, recently held at the Hague. It seems, however, that the greatest difficulties for realising the economic union are lying in the agricultural field. Generally spoken, the statement demonstrates that the three Governments have kept clear of one-sided liberalism.

Dr V. J. P. de Blocq van Kuffeler, *The Zuiderzee scheme after the liberation.*

At present the Netherlands is striving after industrialisation. Agricultural production, however, is also very important both for the home market and the export drive. The Zuiderzee works may cause a considerable increase of agricultural activity. When the Southern polders are ready, they may bring in some fls 100 millions of foreign exchange.

Dr L. J. Pieters, *International regimes in the Dutch delta.*

The writer, using the Act of Mannheim as a starting point, develops some Dutch desiderata with regard to international regulations of waterways in the Dutch delta. If these desires are to be realized the Netherlands has to cooperate closely with Belgium. In this field too the Benelux idea will bring many advantages.

Dr W. L. Valk, *A housing market index.*

The writer develops a method for making a housing market index. Such an index might be very important because the housing market is one of the most important parts of a country's capital market.

KANTTEKENINGEN BIJ HET HAAGSE PROTOCOL.

In Juni 1948 kwamen de Regeringen der Benelux-landen op het Château d'Ardenne bijeen ter bespreking van de mogelijkheden van verwerkelijking van een economische unie. Het overleg leidde tot de conclusie, dat bij — nader te onderzoeken — verwezenlijking van bepaalde voorwaarden het goederenverkeer tussen de drie landen op 1 Januari 1950 zou kunnen worden vrijgegeven.

Op dit overleg vormt de Haagse Conferentie van 10 tot 13 Maart jl. een vervolg. Kennisneming van het Protocol van deze Conferentie — waarvan men elders in dit nummer een niet-officiële vertaling uit de Franse taal vindt afgedrukt — leert in de eerste plaats, dat aan de „streefdatum” 1 Januari 1950 niet is vastgehouden. Men is thans tot de slotsom gekomen, dat de voorwaarden voor een economische unie per 1 Juli 1950 zullen kunnen worden vervuld. Daar staat tegenover, dat per 1 Juli a.s. een „voor-unie” in werking zal treden, gekenmerkt door een geleidelijke vrijmaking van het onderlinge goederenverkeer, de systematische coördinatie van de handels- en monetaire politiek der partners t.o.v. derde landen, alsook door de voorbereiding van een stelsel, dat de afsluiting van gemeenschappelijke accoorden mogelijk maakt.

Men kan uit deze opsomming van kenmerken de stelling afleiden, dat in een economische unie vrijheid van onderling goederenverkeer ondenkbaar is zonder een gemeenschappelijke, volledig gecoördineerde economische politiek naar buiten. Tegen deze stelling is m.i. niets in te brengen; zij is zelfs zo logisch, dat men zich kan afvragen, welke zin het eigenlijk heeft — afgezien van het feit, dat de jaarallocaties van het Marshall-plan van 1 Juli-30 Juni d.a.v. lopen — om voor het in werking treden van een „voor-unie” een bepaalde datum vast te stellen. In het Protocol echter krijgt de „voor-unie”, behalve formeel, ook materieel inhoud. Immers, teneinde Nederland in staat te stellen het stelsel van de „voor-unie” in te voeren, is de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie bereid om t.b.v. de Nederlandse Regering toereikende credieten te verlenen. Op deze wijze hoopt men de vrijmaking van het onderlinge handelsverkeer te kunnen effectueren. Terloops zij opgemerkt, dat het feit, dat de Nederlandse vraag op verschillende punten een toestand van verzadiging begint te naderen, wellicht zal bijdragen tot het doen verminderen van het invoeroverschot met België.

Het ware interessant te vernemen, hoe men zich de vrijmaking van het onderlinge goederenverkeer kwantitatief denkt; men mag echter van een Protocol niet verwachten, dat het cijfers geeft. Opvallend is inmiddels wel de specificatie, dat bij de keuze der prioriteiten, die aan de verschillende categorieën der vrijgegeven goederen moeten worden verleend, enerzijds bijzondere aandacht zal moeten worden gewijd aan die producten, die van belang zijn voor de politiek van werkloosheidsbestrijding, welke in de B.L.E.U. wordt gevoerd, en anderzijds aan de noodzakelijke voorwaarden voor het opheffen van de distributiebepalingen en van de beperkingen op de Nederlandse markt. Textiel is het woord, dat hier met grote letters tussen de regels te lezen is. Bij de keuze tussen halffabrikaten en eindproducten zal wellicht de overweging gelden, dat België eerder een teveel, Nederland eerder een te weinig aan spincapaciteit heeft.

Per 1 Juli 1950 zal dan — de reserves, die het Protocol in deze in acht neemt, zijn betrekkelijk zwak — de „voor-unie” in een werkelijke economische unie overgaan. Dit betekent natuurlijk niet, dat van die datum af het

evenwicht in de onderlinge economische betrekkingen tot in lengte van dagen verzekerd zal zijn. Het Protocol bevat in dit verband de belangrijke conclusie, dat maatregelen, welke eventueel zullen moeten worden genomen in geval van verstoring van het evenwicht, in het bijzonder zullen worden gezocht in de handelspolitieke sector. Mag hieruit worden afgeleid, dat Nederland, indien het t.o.v. de andere partners in een debiteurpositie komt, in staat zal worden gesteld, overschotten met derde landen ter afdekking te gebruiken?

• Het gedeelte „Handels- en monetaire politiek”, waaruit in het bovenstaande enkele punten zijn aangestipt, bestrijkt ruim 2-bladzijden van het 7 bladzijden tellende Protocol. Het wordt dan onmiddellijk gevolgd door „Landbouwpolitiek”; wellicht een aanduiding van de vraagstukken, welke de conferentie het meest hoofdbreken hebben gekost?

De harmonisering van de landbouwpolitiek, zo stellen de Regeringen vast, zal worden vergemakkelijkt door het Protocol van 9 Mei 1947, waarbij, zoals bekend, aan de Belgisch-Luxemburgse landbouw een zekere bescherming wordt geboden. Wellicht in aansluiting op het feit, dat de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie op agrarisch gebied niet „volledig” is, is het Haagse Protocol hier zeer algemeen gehouden. Het is — dit worde in het algemeen vastgesteld — te billijken, dat de Belgische en de Luxemburgse landbouw, die in verschillende opzichten tegenover Nederland in het nadeel zijn (bodemgesteldheid, bedrijfsvoering), voorshands nog bescherming vragen. Het is echter te hopen, in het belang van de volledigheid der economische unie, dat zij alle krachten zullen inzetten om hun achterstand in te halen. Het Protocol spreekt dan ook van de noodzaak van „goed geleide bedrijven, welke uit sociaal en economisch oogpunt zijn gerechtvaardigd”, en van verhoging van de productiviteit van de landbouw in de drie landen.

„Sociale politiek” en „Investerings-” worden vervolgens in enkele zinnen afgedaan. Vooral wat de investeringspolitiek betreft, waren enige details m.i. zeer nuttig geweest; over het verschil in rentestand tussen Nederland en België-Luxemburg wordt geen woord gezegd, terwijl hier toch juist critieke punten liggen, in belangrijke mate bepalend voor de bestaanbaarheid van een economische unie. Wellicht echter zullen de documenten en gegevens, welke blijkens de aanhef van het Protocol binnen enkele weken zullen worden gepubliceerd, opheldering verschaffen.

Tenslotte zij onder „Douaneformaliteiten” aangestipt, dat de maatregelen ter vereenvoudiging van grenscontrole op het personenverkeer slechts kunnen worden toegejuicht. Belangrijk immers voor de toekomst van de Benelux is, wat de publieke opinie er van denkt; men moet de gemiddelde burger niet de gelegenheid onthouden, de unie aan den lijve te ondervinden.

* *

Het Protocol overziende, bemerkt men tenslotte, dat de drie Regeringen niet eenzijdig de liberale weg hebben ingeslagen. Dit blijkt o.a. uit het voornemen om de investeringen te coördineren, „zulks teneinde de handhaving van de werkgelegenheid in de drie landen op een zo hoog en evenwichtig mogelijk peil te verzekeren en tevens een maximale productie te verwezenlijken”; bovendien zal men zich blijven bewegen binnen het kader van de door de O.E.E.C. vastgelegde beginselen. Benelux als voorloper van een „gerichte economie” op Europees niveau? Zo ja, dan komt aan de Haagse Conferentie historische betekenis toe.

J. H. L.

DE ZUIDERZEEWERKEN SEDERT DE BEVRIJDING.

Na de bevrijding was onze eerste nationale taak herstel van de oorlogsschade met het doel onze sociale en economische levensstandaard zo snel mogelijk weder tot een redelijk peil op te voeren.

Zo was ook bij de Zuiderzeewerken herstel van de aangegane schade in de eerste plaats aan de orde, waarbij gebrek aan materieel, materialen, vervoer en arbeiders belemmerend werkte. Snel herstel was bij de uitvoering richtsnoer en bij de reconstructie der werken werd maatgevend hetgeen op een bepaald ogenblik verkrijgbaar of uitvoerbaar was.

Tengevolge van weloverwogen beschadigingen aan de kunstwerken in de afsluiting was het lozingsvermogen van het IJsselmeer met $\frac{2}{5}$ verminderd en waren het wegverkeer over de afsluitdijk en het scheepvaartverkeer door de sluisen gestremd.

In de eerste plaats werd dientengevolge in streken rond het IJsselmeer onze agrarische productie bedreigd door onvoldoende ontwatering en door belemmerde afvoer van het water der vele inundaties tengevolge van te hoge IJsselmeerstanden. Daarom werden met behulp van een tijdens de oorlog vervaardigde en verborgen noodinstallatie de 10 versperde uitwateringssluizen zo spoedig mogelijk vrij gemaakt, hetgeen gelukte aler belangrijke peiloverschrijdingen op het IJsselmeer waren ontstaan.

Het landverkeer Noordholland-Friesland werd ten spoedigste hersteld door het leggen van Baileybruggen over de sluisen te Kornwerderzand en het maken van tijdelijke, primitieve wegaansluitingen. Aangezien Holland buiten het oorlogsgewoel was gebleven, was het van belang het verkeer naar het Noorden des lands zoveel mogelijk over de Afsluitdijk te leiden.

In tegenstelling met onze meeste scheepvaartwegen was de vaart op het IJsselmeer onbelemmerd; voor verbetering van ons watertransport was het daarom van groot belang de doorvaart te Kornwerderzand voor de vaart van en naar Harlingen vrij te maken. De kleine 600 tons sluis aldaar kon snel werkvaardig worden gemaakt en daarom werd aanvankelijk alles er op gezet om de toegangen daarheen vrij te maken. Eerst later konden de grote 2.000 tons sluisen, en wel het eerst die te Kornwerderzand, voorlopig nog slechts gedurende bepaalde perioden, worden gebruikt. In de eerste helft van 1947 kwamen de laatste herstelwerkzaamheden aan de kunstwerken in de afsluiting gereed.

De Wieringermeer.

Zoals bekend, had de bezetter kort voor de bevrijding op twee punten de IJsselmeerdijk van de Wieringermeer opgeblazen, waardoor deze polder geheel met zoet IJsselmeewater was geïnundeerd. De beide gemalen waren onbeschadigd. Althans in het diepere gedeelte van de polder waren tengevolge van de golfslag practisch alle gebouwen vernield; het viel echter mee, dat de spanten der bedrijfsgebouwen (meest van een gelijmde houtconstructie) en de daarop rustende daken goed weerstand hadden geboden aan de werking van het water.

Aangezien de bouwvoor slechts aan de oppervlakte was dichtgeslibd en alleen daar zijn structuur had verloren en ook omdat de grond onder zoet water had gestaan, zodat geen verzilting had plaatsgevonden, werd het landbouwkundig mogelijk geacht, dat de polder reeds in 1946 weder een oogst zou kunnen opleveren, wanneer in de voorafgaande winter de grond zou kunnen doorvriezen, zodat de bovenlaag van de bouwvoor weder voldoende structuur zou verkrijgen.

Het waterbouwkundige herstelprobleem was derhalve de polder zo mogelijk voor de winter droog te leggen.

Het bleek mogelijk de dichting in een zevental weken te volbrengen met een hoeveelheid baggermaterieel, als gebruikelijk bij het uitbouwen van een normale polderdijk,

welk materieel inderdaad bijeen te brengen was. De bestaande gemalen, die tevoren nog grondig moesten worden gereviseerd, zouden 7 maanden nodig hebben om na de sluiting van de dijkbreuken de polder droog te malen, hetgeen dan dus tegen het voorjaar voltooid zou zijn, waarvoor waarschijnlijk de oogst van een jaar zou worden verspeeld. Het was duidelijk, dat versnelling der uitvoering verkregen moest worden door verhoging der bemalingscapaciteit.

Er werd daarom uitgezien naar de opstelling van een hulpbemaling met door Dieselmotoren gedreven plaatijzeren pompen, zoals in 1916 door Werkspoor waren geleverd voor het droogmalen van Waterland. Het was een groot voordeel, dat alle voor het maken van deze pompen benodigde tekeningen beschikbaar waren en voor het opmaken daarvan geen tijd behoefde te worden gereserveerd. Het bleef dus de vraag of passende motoren, het benodigde plaatijzer voor de pompen met hun toe- en afvoerleidingen en de vereiste arbeidskracht snel te vinden zouden zijn.

Werkspoor bleek 6 geschikte, tijdens de oorlog niet afgebouwde scheepsdieselmotoren tijdelijk ter beschikking te kunnen stellen. Twee pompen van het vereiste type, vóór de oorlog voor militaire doeleinden gebouwd en tijdig verborgen, werden teruggevonden, terwijl een door de Duitsers aangevoerde, maar in een aardewerkfabriek verdwenen partij plaatijzer voldoende bleek om daarmee de overige pompen c.a. te construeren. Ondanks hun slechte voedings-toestand verklaarden de arbeiders van Werkspoor zich bereid om zoveel nodig door over- en Zondagswerk het tijdig gereed komen der pompaggregaten te verzekeren, daarmee hun offer brengend voor de spoedige verbetering van onze nationale voedselpositie.

De zes hulpbemalingsaggregaten, met een gezamenlijk vermogen ongeveer gelijk aan dat der bestaande bemaling, werden vrijwel volgens het opgestelde tijdschema geleverd en toen in de eerste helft van Augustus 1945 de afsluiting der dijkgeden voldoende waterkerend werd geacht, werd begonnen met het leegmalen van de polder, dat in de eerste dagen van December werd voltooid, juist voor het invallen van de vorst.

In de polder was het landverkeer spoedig weder mogelijk. Ten behoeve van de afvoer van water uit het drooggevalen land moesten op talrijke plaatsen watergangen, die waren opgeslibd, worden geschoond; de drainage functioneerde als regel spoedig weder.

Naar gelang de polder droogviel, kon dus met de arbeid op het land worden begonnen en de boeren hebben daarbij geen ogenblik getalmd, al waren de omstandigheden, waaronder gewerkt en geleefd moest worden tengevolge van vernielde behuizing en inventaris bijzonder moeilijk. In de overblijfselen der bedrijfsgebouwen werden met behulp van stroopakken en hout primitieve berg- en woonruimten gemaakt, terwijl ook houten noodwoningen werden geplaatst.

Ondanks de moeilijkheden was de gehele polder in het voorjaar van 1946 ingezaaid en leverde dat jaar een oogst, die ook onder normale omstandigheden zeer goed zou zijn genoemd.

Evenals in andere zwaar getroffen gebieden verkeert de bevolking van de Wieringermeer, wat de gebouwen betreft, nog in slechte omstandigheden en er zullen nog vele jaren verlopen eer de toestand in dit opzicht weder normaal zal zijn. Van de 1.094 woningen waren er 1.000 geheel vernield of zwaar beschadigd. Op 1 November 1948 moesten nog 300 woningen worden herbouwd. Voor de hoofdbedrijfsgebouwen en de bijgebouwen bedragen deze cijfers 781, 661 en 248.

Ondanks grote moeilijkheden, maar dank zij de uiterste krachtsinspanning van verschillende bevolkingsgroepen beschikt reeds sedert één jaar na de bevrijding ons nationaal inkomen weder over de rijke opbrengst van de 20.000 ha grote Wieringermeer.

Het voorgaande doet zien, dat bij de uitvoering van werken in een geheel ontwrichte samenleving de economie

toename, die gevoed moet worden en werkgelegenheid moet vinden. Algemeen is de overtuiging, dat voortgezette industrialisering hier uitkomst zal moeten brengen, maar evenzeer, dat de taak voor onze industrie om in de lopende 5-jarige periode aan ruim 300.000 arbeiders werk te verschaffen en haar evenredig deel in het tekort op onze handelsbalans te dekken, zeer zwaar is. En die taak zou nog aanzienlijk worden verzwaard, wanneer niet de landbouw voor verhoging van onze agrarische productie zorg droeg. De landbouw toch placht ongeveer $\frac{1}{4}$ van onze export te leveren en brengt het grootste deel van het voedsel voor onze bevolking voort. Uitbreiding der agrarische productie moet dus de gelegenheid scheppen voor een evenredige verhoging van onze landbouwexport en voedselproduceren voor ons bevolkingsaccres; geschiedt dit laatste niet, dan zal meer voedsel moeten worden geïmporteerd en de taak van de industrie bij het sluitend maken van onze handelsbalans worden verzwaard. De Zuidelijke IJsselmeerpolders zouden bij de huidige prijsverhoudingen per jaar zeker 100 miljoen aan deviezenbesparende of deviezescheppende landbouwproducten kunnen opleveren.

Hier is geen sprake van een controverse tussen industrie en landbouw; beiden zullen het hunne moeten bijdragen voor onze verdere nationale opbouw.

Door mechanisatie en rationalisering der bedrijven wordt verhoging van onze agrarische productie ernstig nagestreefd, maar door aanwinning van nieuwe cultuurgrond wordt deze toch het sterkst bevorderd. Daarbij komt, dat vervorming van bestaande bedrijven altijd zekere moeilijkheden en weerstanden opwekt, terwijl nieuwe grond geheel volgens de moderne inzichten van de landbouwtechniek kan worden ingericht en daardoor het meest economisch in het gebruik is. De bedrijfsuitkomsten in de Wieringermeer zijn gunstiger dan die van de beste bedrijven in het oude land.

In ons nationaal opbouwprogramma past dan ook ongetwijfeld het winnen van nieuwe cultuurgrond en de Z-polders in het IJsselmeer bieden daartoe de in de eerste plaats aangewezen gelegenheid.

Het is duidelijk, dat kort na de bevrijding aan de uitvoering van een zo groot landaanwinningsswerk niet te denken viel; er heerste toen een tekort aan materialen en arbeidskrachten, waardoor het noodzakelijk herstel der oorlogsschade werd belemmerd. Bij de opbouw moest de industrialisering op het eerste plan worden gebracht; de daarin gestoken kapitalen zijn op korte termijn efficiënt en het is nodig zo snel mogelijk met onze industriële producten op de wereldmarkt te komen. Toch moet, gelijk hiervoor is betoogd, in ons totale opbouwprogramma aan landaanwinning haar plaats worden ingeruimd.

Bij de behandeling van opvolgende begrotingen van het Zuiderzeefonds heeft de Regering steeds te kennen gegeven, dat voortzetting der inpolderingen in het IJsselmeer niet ondernomen kon worden in de tijd van het eerste noodherstel van Nederland, waarin wij in de grootste moeilijkheden verkeerden, maar dat dit uitstel voor haar geenszins afstel betekende; steeds werden dan ook posten voor voorbereiding der werken uitgetrokken.

In de Memorie van Toelichting op de ontwerpbegroting voor het Zuiderzeefonds voor het dienstjaar 1949 werd medegedeeld, dat de toestand van 's lands financiën het in uitvoering nemen van verdere inpolderingen in het Zuidelijk deel van het IJsselmeer in 1949 niet toeliet, in verband waarmee slechts bedragen ten behoeve van de voorbereiding dier werken werden uitgetrokken.

Naar aanleiding van deze mededeling heeft de Nederlandse Vereniging voor Landaanwinning een nota betreffende de voortzetting der landaanwinning gezonden aan de Regering en de Staten-Generaal¹⁾. Daarin wordt in de eerste plaats opgemerkt, dat de mededeling de indruk

wekt, dat de omvangrijkste landaanwinning als een op zichzelf staand werk wordt beschouwd, alleen gezien binnen het kader van het staatsbudget en waarvoor toevallig op dit budget geen fondsen meer overbleven. Op deze wijze wordt deze landaanwinning niet in het juiste licht beschouwd; zij vormt een onmisbaar element in onze nationale opbouw en de economische wenselijkheid der uitvoering mag derhalve niet uitsluitend worden gezien in het kader van de mogelijkheden, welke bij de gewone staatsmiddelen in een bepaald jaar overblijven, maar dit moet geschieden in het kader der investeringen, voor de gehele economische opbouw van ons land. Dat het hier toevallig een investeringsobject betreft, waarvan de financiering met overheidsgeld geschiedt, mag in principe geen verschil maken. In de nota wordt verder o.a. betoogd, dat uitvoering van het grootste landaanwinningssplan, dat thans voor uitvoering in aanmerking komt, nl. een onderdeel van de orde van grootte als de N.O.-polder, per jaar slechts ongeveer $\frac{1}{2}$ pCt zou vorderen van de jaarlijkse investering voor onze opbouw, door het Centraal Plan Bureau voor de lopende 5 jaarlijkse periode op f 1,8 milliard gesteld. In dit licht bezien kan volgens de nota bezwaarlijk worden volgehouden, dat thans voortzetting der landaanwinning buiten de financieringsmogelijkheden van ons nationaal opbouwprogramma zou vallen of op merkbare wijze onze noodzakelijke industrialisering zou belemmeren. Zo goed als de kapitalen voor industrialisering worden gevonden, zullen ook die voor landaanwinning in onze nationale economie moeten worden aangewezen. Slechts op die wijze kan uiteindelijk een gezond economisch bestel worden verkregen, dat een zo breed mogelijke basis moet bezitten om bij conjunctuurschommelingen zo veilig mogelijk te zijn. De landbouw is steeds een belangrijke pijler voor die basis geweest en zal dit in zo sterk mogelijke mate ook in de toekomst moeten blijven, maar dan is nieuw land, dat zo spoedig mogelijk beschikbaar moet komen, nodig. Tot zover enkele opmerkingen uit de Nota van de Vereniging voor Landaanwinning.

Intussen is bij de Memorie van Antwoord betreffende de Zuiderzeebegroting voor 1949 het volgende medegedeeld met betrekking tot de voortzetting der inpolderingen.

Teneinde de voorbereidende werken krachtiger ter hand te nemen en — nadat de nodige beslissingen zijn genomen — nog dit jaar aan de waterbouwkundige werken een begin van uitvoering te kunnen geven, is het betreffende artikel met f 900.000 verhoogd; hierbij wordt er van uitgegaan, dat in 1950 de inpoldering met kracht zal worden voortgezet. Uit een oogpunt van landaanwinning gezien, stemt dit besluit van de Regering tot grote vreugde, al werpt de tussenzin aanvankelijk nog enige schaduw.

Bij de behandeling van de begroting voor 1948 sprak de Minister de hoop uit in dat jaar een aantal beslissingen van verstrekkende betekenis voor de plannen te kunnen nemen, bepaaldelijk omtrent de vorm en de volgorde van uitvoering der polders. De Minister dacht terzake het advies van de Zuiderzeeraad in te winnen, waarvan benoeming van nieuwe leden binnenkort kon worden tegemoet gezien.

Een jaar later hadden deze benoemingen nog niet plaats gehad²⁾ en waren derhalve evenmin de belangrijke beslissingen, nodig om tot het uitwerken der plannen en de eerste voorbereidingen voor de uitvoering te komen, genomen. Vertraging in de uitvoering der aanloopwerken, waarvoor thans gelden beschikbaar komen, kan hieruit voortvloeien, met het gevaar, dat het volgend jaar niet aanstonds in het daarvoor aangewezen werkseizoen de uitvoering met kracht ter hand zal kunnen worden genomen.

De Minister rekent, dat met de uitvoering der waterbouwkundige werken en de ontginning van een polder van ongeveer 50.000 ha 12 jaar gemoeid zullen zijn en dat 7 à 8 jaar na het krachtig begin der werken de eerste drooggevallen grond in cultuur kan worden genomen.

²⁾ Inmiddels hebben deze inderdaad plaats gevonden.

¹⁾ Door het secretariaat der vereniging, Raamweg 25-27, 's-Gravenhage, worden op aanvraag gaarne exemplaren van deze nota verstrekt.

Gerekend wordt, dat de verdere behuizing van de N.O.-polder nog 8 jaar zal eisen, waarbij dan gemiddeld per jaar 250 bedrijven en 500 woningen moeten worden gesticht. Gelukt, dit, dan zou dit bouwbedrijf juist aansluitend in de nieuwe Z.-polder kunnen worden voortgezet, maar zelfs dan zal ook daar achterstand in de uitgifte ontstaan, zodat ook hier het systeem van Staatsbedrijven van 500 ha nog wel weer toepassing zal vinden.

Teneinde enig inzicht in de orde van grootte der kosten te geven, zou ik op grond van de ervaring, in de N.O.-polder, verkregen, en rekening houdend met het huidige prijsniveau, de waterbouwkundige werken voor een polder van 50.000 ha op 260 miljoen willen stellen en die van ontginning en de inrichting van bedrijven van 500 ha op f 2.000 per ha of 100 miljoen. Stelt men, dat gedurende de laatste jaren de vooroorlogse exploitatie f 500 per ha oplevert, dan zouden de totale aanlegkosten op 310 miljoen of f 6.200 per ha komen. De kosten van volledige behuizing zijn thans op wellicht 150 miljoen te stellen. De vermelde Memorie van Antwoord zegt, dat het wel duidelijk is, dat voor het verwezenlijken van het behuizingsplan bijzondere financiering, als misschien in het kader van het Marshall-plan mogelijk, nodig zal zijn. Hier wordt gewezen op een oplossing, die zeker geacht moet worden, tot de realiteiten te behoren, immers landaanwinning strekt met grote zekerheid tot blijvende verruiming van onze nationale productie, iets wat door de Marshall-hulp wordt nagestreefd, en vergroting van onze oppervlakte cultuurgrond met uiteindelijk 10 pCt is een gedachte, waarvoor de Amerikaanse geest zeker ontvankelijk is. Wanneer de bouwkosten van een polder of althans een deel daarvan met zgn. „grants” zouden kunnen worden gefinancierd, dan zou daarvoor ook de rentelast vervallen, die anders gedurende de bouwperiode de kostprijs van de nieuwe grond verhoogt met wellicht 40 pCt.

Over de te verwachten opbrengst van de te winnen grond laat de Memorie van Antwoord zich niet uit. Toch mag wel worden aangenomen, dat bij de voorlopige exploitatie per ha een jaarlijkse opbrengst van f 1.000 aan deviezenbesparende of deviezenscheppende landbouwproducten wordt verkregen en een netto-opbrengst van wellicht f 300, terwijl bij behuisd land aan een prachtprijs van f 200 à f 250 per ha kan worden gedacht.

Er bestaan thans nog zo vele onzekere factoren, dat de uiteindelijke kostprijs van de nieuwe grond niet met zekerheid kan worden voorspeld; voormelde cijfers tonen echter aan, dat hoge aanlegkosten reeds door de private waarde van de nieuwe grond zullen worden gedekt en dat met het oog op de nationale waarde van de aanwinst daarvan het besluit om tot het maken van een der Z.-polders over te gaan zeker verantwoord kan worden geacht. Een nieuwe periode van krachtige voortzetting der Zuiderzeewerken is hiermede ingeluid.

's-Gravenhage.

Ir V. J. P. DE BLOQ VAN KUFFELER.

INTERNATIONALE REGIMES IN HET NEDERLANDSE DELTAGEBIED.

Ieder Nederlander is min of meer vertrouwd met onze statig stromende grote rivieren en met het schouwspel van de eb- en vloedstanden aan onze kust; minder vertrouwd is men echter met het afnemend en wassend getij van internationalisme, dat zijn neerslag vond in de regimes, die voor onze rivier- en zeemonden gelden. In dit artikel zal worden getracht om de huidige toestand wat betreft de Rijn, de Schelde en de deze beide verbindende tussenwateren op te helderen.

Voor het Nederlandse deltagebied is in de allereerste plaats van belang de Wener Congresakte van 1815,

waarin een omschrijving wordt gegeven van internationale rivieren, waarop de vaart vrij zou zijn. Internationaal van het punt af, waarop zij bevaarbaar werden zouden de rivieren zijn, die twee of meer Staten scheidten of doorkruisten. Reeds vóór de eerste wereldoorlog en in nog veel sterkere mate daarna was men er echter op uit om een aantal rivieren te karakteriseren als het opleggen van bepaalde regimes aan overwonnenen, het scheppen van geheel of gedeeltelijk autonome rivierencommissies en het toelaten van niet-oeverstaten. Volgens de definitie van het Wener Congres zijn de Rijn en de Westerschelde internationaal, de tussenwateren echter niet.

In de periode direct na de eerste wereldoorlog, waarin het internationalisme met meer of minder eerlijke bedoelingen luide werd beleden, werd in het Pact van de Volkenbond in art. 23e bepaald, dat er een algemeen internationaal waterwegenstatuut zou worden geschapen, een statuut waaraan de Vredesconferentie te Parijs wegens tijdnood niet was toegekomen. Op 20 April 1921 kwam in Barcelona dit statuut inderdaad tot stand. Internationaal zouden voortaan zijn behalve:

1. de internationale rivieren volgens de omschrijving van het Wener Congres;
2. de rivieren, waarvoor reeds een internationale commissie bestond, zoals de Rijn, de Donau of de Congo;
3. met toestemming van de oeverstaten ook andere waterwegen zoals kanalen;
4. de zijrivieren, doch alleen die, welke twee of meer Staten scheidten of doorkruisten, en
5. de laterale kanalen, die gegraven werden om aan de gebreken van een internationale waterweg tegemoet te komen.

Aangezien een dergelijk wereldomvattend waterwegenstatuut noodzakelijkerwijs in sterkere mate beïnvloed werd door de minder ver ontwikkelde internationale regelingen voor bepaalde rivieren dan door de verst voorgescrenen internationale regimes, betekende de Conventie van Barcelona in vele gevallen, van internationaal standpunt uit bekeken, een stap terug¹⁾. Niet daarom echter, maar voornamelijk vanwege artikel 10, waarin een aantal belangrijke beginselen van rivierenrecht péle mèle werden afgedaan, ratificeerde Nederland de Conventie niet, en aangezien deze slechts zou gelden voor die landen, die geratificeerd hadden, is het Statuut van Barcelona nimmer van kracht geweest in de Nederlandse delta. Het Statuut is thans alleen nog als historisch interpretatiemateriaal van belang, en een tweede poging om een internationaal regime voor alle rivieren ter wereld op te stellen is sindsdien niet meer ondernomen. Het Charter van San Francisco geeft er ook in tegenstelling tot het Volkenbondspact geen speciale opdracht meer voor. In dit geval is het getij na de tweede wereldoorlog veranderd.

Bestaat er dus op het ogenblik geen algemene regeling, afzonderlijke regelingen voor de Rijn; de Schelde en de tussenwateren bestaan er wél. De oorsprong van het huidige regime op de Rijn vindt men in de Rijnreglementen, welke na de Napoleontische oorlogen in Wenen werden opgesteld, doch pas in 1831 werd bij de Conventie van Mainz het regime ópgetrokken, dat na vele wijzigingen en veranderingen tot op de huidige dag staande bleef. In Mainz werd op de Rijn de vrije vaart tot in zee aan de oeverstaten gegarandeerd, de stapelrechten werden afgeschaft, doch gehandhaafd bleven de scheepvaartrechten. Nederland schafte deze in 1850 onder Thorbecke uit eigen beweging af.

De Mannheimer Akte.

De regelingen van Mainz werden op 17 October 1868 uitgebreid en vervangen door de Conventie van Mann-

¹⁾ van Eysinga, Les fleuves et canaux internationaux. Bibl. Visseriana II, blz. 137.

heim, de zgn. Mannheimer Akte. Bij deze Akte kwam er vrijheid van scheepvaart op de Rijn voor schepen van alle naties. Om als Rijnschipper te worden toegelaten werd echter een zgn. schipperspatent vereist, waarvoor men een gekozen domicilie moest hebben in een oeverstaat. Het voorbeeld, dat Nederland in 1850 gaf, werd door de andere oeverstaten gevolgd en alle scheepvaartrechten werden afgeschaff.

Na de eerste wereldoorlog wilden de toenmalige geallieerden een zo gunstig mogelijk regime op de Rijn scheppen. In het Verdrag van Versailles, dat de Akte van Mannheim handhaafde, wordt bepaald, dat voortaan geen enkel onderscheid meer gemaakt zal worden tussen schepen van Rijnsoeverstaten en van andere naties. Bovendien werd er een wijziging gebracht in de Centrale Commissie voor de Rijnvaart, welke sinds de Conventie van Mainz regelend optrad bij de vaart op de rivier. De bedoeling van de geallieerden was eerst, om in het Verdrag van Versailles een algemeen waterwegenstatuut op te nemen, dat dan meteen van toepassing zou zijn op de Rijn, waarbij Nederland, dat geen partij was te Versailles, eventueel gesteld dreigde te worden voor het fait accompli van een wijziging van het Rijnregime. Aangezien de Vredesconferentie echter niet op tijd gereedkwam met haar taak, werd de in het vooruitzicht gestelde algemene regeling pas in 1921 in Barcelona gemaakt en bedong Nederland bij de Protocolen van 1921 en 1923, waarbij het toetrad tot de Rijnbepalingen van het Verdrag van Versailles, de nodige waarborgen tegen een wijziging van het regime op de Rijn, waaraan het zelf niet meegewerkt zou hebben. Nederland bedong namelijk, dat het op dezelfde voet als de geallieerden mede zou werken „à l'établissement d'une convention générale"; aangezien de algemene Conventie van Barcelona door Nederland wel mede-uitgewerkt, doch niet door ratificatie geldend werd gemaakt, kon het Statuut van Barcelona niet in werking treden op de Rijn²⁾. Dit betekende het einde van de manoeuvre om via artikel 354 van het Verdrag van Versailles en de daarin aangekondigde Conventie van Barcelona buiten Nederland om een wijziging te brengen in het Rijnregime. Andere waarborgen, die Nederland zich bedong, waren een betere vertegenwoordiging in de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (3 leden in plaats van 2) en de bepaling dat de bevoegdheid van deze Commissie, die zich alleen zou uitstrekken tot de conventionele Rijn, d.w.z. de Rijn, de Lek tot Krimpen en de Waal tot Gorinchem, zonder Nederlands toestemming niet zou kunnen worden gewijzigd. Nederland wist zich staande te houden tegen het internationalistisch getij, dat onze delta binnenstroomde — doch met moeite.

Men moet dit getij echter ook weer niet voorstellen als een soort internationalistische St. Elizabethsvloed; want, hoewel het systeem van 1 vertegenwoordiger en 1 stem per oeverstaat in de Centrale Commissie werd afgeschaff en vervangen werd door een toekenning van meervoudig stemrecht, ook aan niet-oeverstaten als Engeland en Italië, bleef uitdrukkelijk gehandhaafd, dat alleen die besluiten van de Centrale Commissie, waarvoor de Nederlandse vertegenwoordigers hadden gestemd, rechtskracht zouden hebben op Nederlands watergebied (art. 46 Mannheimer Akte, Protocol van 1923).

In 1936 verwachtte men, dat de Akte van Mannheim zou worden afgelost door de zgn. Akte van Straatsburg, welke Nederland echter niet kon aanvaarden vanwege de discriminatie, die het ondervond bij de toepassing van de „surtaxe d'origine et d'entrepôt". Deze vormen, zoals bekend, een extra-belasting van goederen, niet ingevoerd over Franse zeehavens. In 1919 was België met de Franse havens voor wat betreft de niet-toepassing van deze surtaxe gelijk gesteld. Beschouwde Nederland de surtaxe reeds als een inbreuk op de vrijheid en gelijkheid op de

Rijn, deze extra discriminatie ten voordele van Antwerpen deed Nederland besluiten geen modus vivendi of nieuwe akte te tekenen, zolang hieraan geen einde zou zijn gemaakt. Zulks geschiedde bij het Belgisch-Frans-Nederlands accoord van 3 April 1939, waarbij Nederland zich verplichtte de modus vivendi, resp. de herziene akte te aanvaarden. Kort daarop brak echter de oorlog uit.

Tot 1936 golden op de Rijn:

1. vrijheid van scheepvaart van Bazel af tot in zee;
2. gelijke behandeling van schepen van alle vlaggen;
3. niet-belastbaarheid.

In November 1936 echter, toen de andere leden van de Centrale Commissie juist een modus vivendi, buiten Nederland om, hadden gesloten om het nieuwe regime van Straatsburg op de Rijn in te voeren, werden de bepalingen van het Verdrag van Versailles betreffende de waterwegen in Duitsland en de daarop berustende internationale rivierenregimes, zoals de Mannheimer Akte, door Duitsland opgezegd en de volmachten van de Duitse gedelegeerden in de internationale rivierencommissies, steunend op het Verdrag van Versailles, vervallen verklaard. De nu volgende verwarring was groot. Duitsland stelde zich op het standpunt, dat de geldende vrijheid van vaart en het principe van de gelijkheid van behandeling voor alle schepen gehandhaafd konden blijven, onder het beding van wederkerigheid, doch thans op grond van de eenzijdige wilsverklaring van het Derde Rijk.

De huidige situatie.

Thans, na de tweede wereldoorlog, zal degene, die men vraagt naar de huidige stand van het Rijnregime, daarop evenmin als tussen 1936 en 1939 gemakkelijk een antwoord kunnen geven. De eerste kwestie, welke dient te worden opgelost, is de invloed van de Duitse opzeggingen in 1936 en van de tweede wereldoorlog op het Verdrag van Versailles en de gewijzigde Mannheimer Akte. Eenzijdige opzegging door een Staat doet een verdrag niet ipso facto vervallen, het geeft echter aan de wederpartij het recht om het verdrag eveneens op te zeggen. Tot 1939 werd het Verdrag van Versailles door de wederpartij niet opgezegd, doch in de oorlogsverklaring van September 1939 van Frankrijk en Engeland aan Duitsland kan men implicite een wilsverklaring zien om de in Versailles geschapen rechtstoestand te beëindigen. Men kan echter ook vaststellen, dat het Verdrag van Versailles door de tweede wereldoorlog is vervallen en men komt daarmee terecht in de uiterst lastige materie van de invloed van een oorlog op de geldigheid van verdragen. In het algemeen wordt aangenomen, dat een oorlog verdragen tussen twee staten, die elkaars vijanden worden, doet vervallen³⁾. Dit geldt echter niet voor alle verdragen, o.a. niet voor collectieve verdragen, die voor de duur van de oorlog worden geschorst. De vraag is, of het Verdrag van Versailles een collectief verdrag is ondanks het feit, dat het door meer dan twee partijen werd gesloten. In feite werd het verdrag door twee partijen gesloten, Duitsland enerzijds, de geallieerden anderzijds, terwijl bij een collectief verdrag een aantal partijen optreden, op wier meervoudige wilsverklaringen het verdrag berust. Hieruit volgt, dat het Verdrag van Versailles wederzijds beëindigd of vervallen is, vervallen en niet geschorst. De kwestie van het verval en de schorsing van verdragen door oorlog is ongetwijfeld te gecompliceerd om in het bestek van dit artikel bevredigend te worden opgelost. Men denke aan de bij Versailles verkregen rechten van derden als bijv. Zwitserland. Evenmin bevredigend echter is de oplossing van de bevelhebbers van de Britse en Franse bezettingszones in Duitsland, die in hun verordeningen nos 65 en 73 de opzegging van het Verdrag van Versailles en de gewijzigde Mannheimer Akte door Duitsland in 1936 implicite van nul en gener

²⁾ Struycken, Veranderingen in het Rijnregime, blz. 25.

³⁾ François, Handboek van het Volkenrecht, deel I, blz. 346.

waarde hebben verklaard ⁴⁾. Een bezettingsautoriteit kan geenszins bevoegd worden geacht om een dergelijke verandering aan te brengen in de internationale status van een overwonnen land.

Het heeft voor Nederland ook geen zin om zich gebonden te blijven achten aan de Rijnbepalingen van het vervallen Verdrag van Versailles, tot welke het bij de Protocollen van 1921 en 1923 toetrad. Het Rijnregime tot 1919 was volgens getuigenis van vele schrijvers bevredigend en de wijzigingen in 1919 werden geenszins door Nederland gewenst, integendeel; het streven van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart om haar bevoegdheden uit te breiden, waartegen Nederland zich na de wijzigingen van 1919 moest verzetten, is door ons steeds als een onjuiste ombuiging van de grondbeginselen van de Mannheimer Akte van 1868 beschouwd. Een van die beginselen was een Centrale Commissie, die vrijwel geen autonome positie zou innemen zoals de thans verdwenen Donaucommissies. Het is de vraag, of men zich er thans in Nederland wel voldoende rekenschap van heeft gegeven, dat de rechts-toestand, die ontstond tengevolge van concessies, die werden gedaan onder de druk van het internationalistisch getij, vervallen of althans uiterst dubieus geworden is. Dat wij al geprejudiceerd hebben op onze positie thans, valt af te leiden uit het feit, dat Nederland 3 vertegenwoordigers naar de na-oorlogse zittingen van de Centrale Commissie in Straatsburg zendt (volgens art. 355 Verdrag van Versailles en ten 3e Protocol van 1921) en niet 1 zoals dat zou behoren volgens de Akte van Mannheim.

Er rest nóg een laatste vraag omtrent het huidige Rijnregime. Wanneer het Verdrag van Versailles verviel, is dan ook de Mannheimer Akte niet vervallen? De Conventie van Mannheim was een collectief verdrag, dat door de oorlog wel geschorst werd, doch dat niet teniet ging. Bij het komende Vredesverdrag zal het voor Duitsland eventueel uitdrukkelijk gehandhaafd behoren te worden, evenals dat te Versailles eveneens geschiedde met een aantal collectieve verdragen. Behalve Duitsland, is het onderling tussen de andere ondertekenaars, steeds van kracht gebleven. Wil men mitsdien zich enig licht verschaffen omtrent de huidige stand van het internationale Rijnregime, dan dient men aan te nemen, dat thans alleen nog geldt de Mannheimer Akte van 1868. Wil men dit niet aannemen, dan dient ons streven er in ieder geval op gericht te zijn om de geest van de Mannheimer Akte en niet die van Versailles, levend te houden op de Rijn.

Het Schelderegime.

Is het Rijnregime weinig vastomlijnd op het ogenblik, hetzelfde kan niet worden gezegd van de regelingen voor de Westerschelde. Het scheidingsverdrag van 19 April 1839 tussen Nederland en België vormt hier de sedes materiae. De Algemene Bepalingen van de Wener Congresakte werden in 1839 overgenomen — er zou vrije doorvaart zijn van en naar Antwerpen, er zou geen douane-onderzoek plaatshebben voor schepen in transit; Nederland zou de vaargeulen op diepte houden en het loodswezen kwam onder gezamenlijk toezicht. Scheepvaartrechten werden nog tot 1863 op de Schelde geheven.

In 1919 eiste België, onder de indruk van de overwinning op Duitsland, een algehele revisie van het Verdrag van 1839. De Belgische territoriale eisen gingen zover, dat Nederland er onmogelijk aan kon voldoen, en in 1925, toen het Verdrag van 3 April 1925 met België door de Tweede Kamer aanvaard, doch door de Eerste Kamer

werd verworpen. In zekere mate parallel aan de pogingen om de Centrale Commissie voor de Rijnvaart meer bevoegdheid te geven, werd er in het Verdrag van 1925 een riviercommissie voor de Schelde ontworpen, die voornamelijk rekening moest houden met de scheepvaartbelangen op de Schelde en pas daarna met de waterstaatsbelangen. Een arbitragecommissie werd voorzien, terwijl de kostenverdeling van de verbetering van de Schelde nog nader overeengekomen zou worden, d.w.z. hieromtrent was niets geregeld. Onaannemelijk voor Nederland was echter ook, dat de politie en justitie voor schepen in transit aan ons werden onttrokken, hetgeen in strijd was met art. 6 van het Statuut van Barcelona.

Na de verwerping van het Verdrag op grond van het onaannemelijke Schelderegime en van het Moerdijkkanaal, werd nog tot 1934 verder onderhandeld. In dat jaar werden de onderhandelingen niet meer voortgezet. Het Schelderegime is thans nog steeds gebaseerd op het Verdrag van 1839 en de nadere verdragen van 1842 en 1843 tussen Nederland en België. Het verdient aanbeveling om thans, nu Nederland en België in een zo veel nauwer contact zijn getreden dan vroeger, het Schelderegime van 1839 in die geest te herzien, dat het karakter van servituut op Nederlands gebied tengevolge van het vrijwel uitsluitend Belgische belang bij de scheepvaart, verdwijnt. Daarvoor in de plaats moet een regeling komen, waarbij het karakter van gemeenschappelijke rivier met scheeps- zowel als waterstaatsbelangen duidelijker tot uitdrukking komt. In gemeenschappelijk overleg dienen de beide Beneluxpartners hun maatregelen te treffen, terwijl een evenredige verdeling van onderhoudskosten dient te worden gemaakt.

De tussenwateren.

Een voor buitenstaanders ware doolhof van waterwegen verbindt de Rijn met de Westerschelde, de zgn. tussenwateren: Het internationale regime, dat op deze wateren geldt, is gedeeltelijk gebaseerd op het Rijnregime en gedeeltelijk op de Schelderegelingen. In 1831 zou in Mainz de vrije vaart op Antwerpen gegarandeerd worden aan de Rijnsoeverstaten, doch toen de Belgische opstand uitbrak liet Nederland op het laatste ogenblik Antwerpen uit het verdrag schrappen. Van Belgische kant werd er tot 1842 naar gestreefd om vrije vaart te krijgen naar de Rijn. Vanaf 1830 werd er achtereenvolgens in de „Bases de Séparation”, de 18 artikelen, de 24 artikelen en het „Thème Palmerston” naar gestreefd om overeenstemming te bewerkstelligen tussen Nederland en België, hetgeen ten slotte in het Verdrag van 1839 werd bereikt. Het met betrekking tot de tussenwateren belangrijke artikel IX paragraaf 5 luidt als volgt: „Il est également convenu que la navigation des eaux intermédiaires entre l'Escaut et le Rhin, pour arriver d'Anvers au Rhin, vice et versa, restera réciproquement libre et qu'elle ne sera assujettie qu'à des péages modérés, qui seront provisoirement les mêmes pour le commerce des deux pays”. België meende bij de onderhandelingen voor het aanvullend verdrag van 1842, dat bij dit artikel niet alleen vrije vaart aan Belgische schepen werd gegarandeerd maar ook aan de transitvaart van andere landen via de tussenwateren naar Antwerpen. Volgens België moest de Belgische doorvoerhandel gelijkgesteld worden aan de Nederlandse doorvoerhandel en wel aan die via de Rijnmonden van en naar zee, welke conventioneel vrij was, en dus behoorde de transitvaart onder elke vlag ook vrij te zijn op de tussenwateren. Nederland baseerde zich op de juiste uitleg, die er van art. IX paragraaf 5 kan worden gegeven, en stelde zich op het standpunt, dat de tussenwateren (nationaal) en de Rijnmonden (internationaal) gescheiden dienden te blijven. Het regime van de tussenwateren, en dit was een vervulling van een deel der Belgische wensen, zou volgens artt. 42 en 47 van het Verdrag van 1842 daarin bestaan, dat de Conventie van Mainz toepasselijk werd verklaard.

⁴⁾ Verordnung Nr. 65 betr. Rheinschiffahrtsgerichte Mil. Regierung Deutschland Brit. Kontrollgebiet. Verordnung Nr. 73 der französischen Militärregierung über die Errichtung von Rheinschiffahrtsgerichten.

In artikel 39 van het Verdrag van 1842 worden de tussenwateren omschreven als alle wateren tussen de Oosterschelde en de Rijn, ook de Maas. Het werk, begonnen in 1839, voortgezet in 1842, werd voltooid met een reglement in 1843, zodat er op de tussenwateren een vrije vaart aan Belgische schepen gegarandeerd werd in een regime, dat gelijk is aan het Rijnregime van Mainz.

Van Duitse zijde werden de pogingen, begonnen in 1831 in Mainz om vrije vaart te krijgen op Antwerpen, in 1851 met succes bekroond, toen Nederland deze vaart garandeerde aan de landen van het Zollverein.

De reeds meermalen besproken Mannheimer Akte van 1868 vormde de volgende stap naar een afronden van het regime voor de tussenwateren. Het systeem wordt thans als volgt: Rijn, Waal en Lek vormen de conventionele Rijn, vrije vaart wordt gewaarborgd op de Rijnmonden en de tussenwateren, maar het gezag van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart strekt zich tot deze beide slechts in geringe mate uit, België krijgt het recht om mede te genieten van het internationale Rijnregime. Zeer belangrijk is art. 2 al. 1 van de Mannheimer Akte „De vaartuigen, die tot de Rijnvaart behoren, en de houtvloten, die van de Rijn komen, hebben het recht om zodanig weg te kiezen als hun goed zal dunken bij de doorvaart van de Nederlanden teneinde zich te begeven van de Rijn naar de open zee of naar België en omgekeerd”. De term tussenwateren is hierin geheel verdwenen en het gevolg hiervan was, dat de Nederlandse kanalen zoals de Zuid-Willemsvaart, het Kanaal Luik-Maastricht en het Kanaal Terneuzen-Sas van Gent gedeeltelijk in het Rijnregime delen.

Sinds de scheiding tussen België en Nederland in de vorige eeuw een feit werd, heeft steeds het gevaar bestaan, dat de tussenwateren zouden worden geïnternationaliseerd. Deze historische ontwikkeling kan men thans, nu de banden tussen België en Nederland zo veel nauwer aangehaald zijn, als afgesloten beschouwen.

Op het ogenblik is de situatie zo, dat op alle wateren tussen de Rijn en België een aantal bepalingen van de Mannheimer Akte van kracht zijn. Voor de Belgische schepen, welke de tussenwateren bevaren, gelden mede het Verdrag van 1839 en de aanyullende Verdragen van 1842 en 1843. Het regime voor de tussenwateren, welke geografisch meer bij de Schelde dan bij de Rijn behoren, dient zich steeds te blijven aansluiten bij het Schelderegime en is een kwestie welke uitsluitend België en Nederland aangaat. Eenige bemoeiing van hen dan deze beide partijen met dit regime zou thuis horen in de afgesloten periode van ten top gedreven internationalisme.

In dit artikel werden een aantal verlangens ontwikkeld ten aanzien van de internationale regimes in de Nederlandse delta. Het is ongetwijfeld te verwachten, dat Nederland bij een verzoek om de inwilliging van deze verlangens op tegenstand zal stuiten, o.a. zeker van Frankrijk. Het is daarom dan ook, dat er herhaaldelijk op werd gewezen, dat wij onze wensen en verlangens tezamen met België aanhangig moeten maken. Voor de zaak steun, welke met succes bekroond dient te worden, zal België ongetwijfeld om steun onzerzijds aankloppen voor de aanleg van een Antwerpen-Rijnkanaal. Voordat dit kanaal er zou kunnen komen, hetgeen afhangt van een groot aantal economische en politieke factoren, dient er een groot aantal economische en politieke factoren, die de internationale waterwegenregelingen op Nederlands gebied. Een voordeel om tot deze zozeer gewenste klaarheid te komen is de nauwe samenwerking, waarin België en Nederland thans voor het internationale forum optreden.

Rotterdam.

Dr L. J. PIETERS.

EEN INDEX VAN DE HUIZENMARKT.

Niet alleen voor de beoordeling van de algemene conjunctuurontwikkeling, ook voor de private belegger en voor de Regering is een index van de ontwikkeling van de grond- en huizenprijzen van zeer grote betekenis.

Dat het desondanks niet tot een geregelde publicatie van indices op dit gebied gekomen is, heeft zijn goede gronden. Zowel bij de grond als bij de huizen heeft men met zulke grote, individuele verschillen te maken (bouwjaar, bouwwijze, bewoning, kwaliteit, courantheid etc.), dat men lange tijd de samenstelling van een index van deze markten als een onmogelijkheid heeft beschouwd. Desniettemin is een dergelijke index mogelijk en in dit artikel zal worden onderzocht, hoe dit kan. Hier zal alleen van de huizenmarkt worden gesproken.

De prijs, die men voor een huis betaalt, is het resultaat van een kapitalisatieproces. Wanneer men vindt, dat 5 pCt een behoorlijke vergoeding is voor belegging in huizen, dan zal men 1.000 gulden willen betalen voor een huis, dat een netto-rendement van 50 gulden oplevert.

Het eerste interessante gegeven, dat men op dit gebied kan vinden, is dus het *netto-rendement* van huizen. Hierbij moet men echter voorzichtig te werk gaan. Want een huis, dat vroeger voor 10.000 gulden is gekocht, heeft thans wellicht deze waarde niet meer. Wanneer men nu het rendement van heden gaat betrekken op de aankoopsprijs van verleden jaar, dan maakt men dus een fout en heeft men aan het resultaat ter beoordeling van de conjunctuur op de huizenmarkt van heden zeer weinig. Voor de private belegger is dit anders: hij heeft voor het huis in kwestie dat bedrag betaald en kan dus gevoelig het netto-rendement van heden op de prijs van verleden jaar betrekken.

Zulke cijfers zijn wel te krijgen. De levensverzekering-maatschappijen publiceren soms rendementscijfers, die heel leerzaam zijn. Doch voor ons doel: de vaststelling van de conjunctuur op de huizenmarkt van heden, hebben zulke cijfers slechts weinig nut.

Wij zullen dus moeten beginnen met het samenstellen van een index van het netto-rendement van huizen, die op een bepaald moment worden gekocht. Dit zullen wij de *rendementsindex* van de markt in kwestie op het gegeven moment noemen.

Reeds dit is een ingewikkelde aangelegenheid. De inlichtingen omtrent de lasten, de huur en de koopprijs kan men van de notarissen verkrijgen en het laat zich niet aanzien, dat dit onderdeel van de taak erg moeilijk zal zijn. Bovendien zal men ongetwijfeld de medewerking van enige institutionele beleggers kunnen krijgen, die ook wel bereid zullen zijn, de noodzakelijke cijfers betreffende hun *nieuwe* beleggingen, met vermelding van data, te geven.

Men zal hiertegen in het midden brengen, dat er veel onderhandse verkopen kunnen zijn. Men hoeft echter niet, alle verkopen te analyseren, om een behoorlijk overzicht van de markt te krijgen en een goede rendementsindex, die geregeld gepubliceerd wordt, geeft de handelaars en beleggers al meer houvast dan zij zonder deze informatie zouden hebben. Men beschouwe het als een toepassing van de „sample”-methode. De verkopen, die men volgen kan, geven allicht een vrij bruikbaar beeld van de gehele conjunctuurbeveging op de markt.

Wel is het zaak, de objecten in verschillende klassen onder te brengen, omdat de rendementsvoet, die men eist, voor iedere soort en ieder type van huizen verschillend is. Een indeling naar de leeftijd, de bouwwijze, de aard der bewoners (middenstands- en arbeiderswoningen, etc.), naar de plaats en de omstandigheden (erfpacht bijv.) is hier dringend noodzakelijk.

Wanneer de vooruitzichten betreffende het bouwen van woningen beter worden, zal het aanbeveling ver-

dienen, een aparte index voor nieuwbouw op te stellen.

Verreweg de grootste moeilijkheid zal gelegen zijn in de reductie van het bruto-rendement, de huuropbrengst, tot netto-rendement. De belastingen kent men en ook het afschrijvingspercentage kan voor iedere klasse van huizen vrij gemakkelijk worden bepaald. Moeilijk is echter de schatting van de onderhoudskosten en vooral in een tijd, waarin de prijzen van onderhoud zo sterk variëren als de onze, zal het kostenpercentage telkens moeten worden herzien. Dit zal echter niet elke maand nodig zijn.

Om een dergelijke *procentuele kostenindex* (kosten in procenten van de aanschaffingsprijs) vast te stellen, zal men een vrij groot aantal gevallen van een vorige periode moeten analyseren en zich telkens moeten afvragen, in hoeverre een bepaalde prijsverandering (bijv. van cement of arbeidslonen) dit kostenpercentage kan beïnvloeden. Indien het analyseren van een groot aantal gevallen bezwaarlijk is, dan neme men een beperkt aantal huizen, doch berekene een gemiddelde over een groot aantal jaren, rekening houdend met variaties in de prijzen der materialen en diensten. Het aantal waarnemingen moet in elk geval zo groot zijn, dat men met een behoorlijk doorsneebeeld voor de dag kan komen.

Nu zal het duidelijk zijn, dat een rendementsindex nog geen index van de huizenmarkt is. Menigeen zal met een rendementsindex tevreden zijn, doch er zullen er ook velen zijn, die een directe aanwijzing van de gemaakte huizenprijzen willen hebben, om te weten, *of de markt zich in stijgende of dalende richting beweegt en op welke momenten de keerpunten van de conjunctuur te zoeken zijn.*

Hiervoor is een verhoudingscijfer voldoende en men kan dit verkrijgen door *inversie van de rendementscijfers*. Wanneer men weet, welke de rendementsvoeten zijn, die de kopers op een bepaald ogenblik eisen (en dit blijkt uit hun gedrag op de markt, op grond waarvan wij de rendementscijfers hebben vastgesteld), dan kan men voor elke periode vaststellen, welk aankoopbedrag zal corresponderen met bijv. een netto-opbrengst van 100 gulden.

Wijst de rendementsindex op een voet van 5 pCt, dan zal een huis met een netto-opbrengst van 100 gulden volgens het bekende kapitalisatieprocédé met een koopwaarde van 2.000 gulden corresponderen. Stijgt nu de conjunctuur op de huizenmarkt, dan is men misschien met een rendement van 4 pCt tevreden. In dat geval betaalt men voor hetzelfde huis 2.500 gulden. Uit de aard der zaak zal de huizenmarktindex veel grotere schommelingen vertonen dan de rendementsindex. In het door ons gegeven voorbeeld correspondeerde een rendementsverschuiving van 1 pCt met een huizenprijsverschuiving van 500 gulden.

De op deze wijze geconstrueerde rendementsindex kan dus tot een gevoelige curve leiden, die van periode tot periode een vrij juiste indruk zou geven van wat een der belangrijkste kapitaalmarkten van het land is. De lengte der perioden wordt door de practijk zelf bepaald. Over het gehele land beschouwd, is er elke week wellicht voldoende materiaal om de index bij te houden. Een maandelijks index zou echter vermoedelijk voldoende zijn.

Leiden.

Dr W. L. VALK.

INGEZONDEN STUK.

ARBEIDSMARKT, BEVOLKINGSAANWAS EN EMIGRATIE.

Ir E. J. Mulder te 's-Gravenhage schrijft ons:

Het artikel van Dr W. Steigenga onder bovenstaande titel in „E.-S.B.” van 2 Februari jl. geeft mij aanleiding tot de volgende opmerkingen.

1. Alhoewel emigratie naar België en Frankrijk als uitlaatklep voor Nederlands bevolkingsaanwas dikwijls naar voren wordt gebracht en ook door Dr Steigenga wordt aanbevolen, meen ik toch, dat de bezwaren, die

hieraan zijn verbonden, dikwijls worden onderschat. In de eerste plaats is bevolkingsafnemings in Frankrijk en België vooralsnog bepaald onwaarschijnlijk, in de tweede plaats is er niet de minste neiging om naar de genoemde landen te emigreren en in de derde plaats zal het taalverschil vooral bij emigratie naar stedelijke centra steeds een ernstig obstakel vormen.

De bevolking van Frankrijk vertoont sinds het einde van de oorlog nog minder tekenen tot afnemings dan die van België, het geboortecijfer is immers in Frankrijk reeds enkele jaren belangrijk hoger dan in België. Kwantitatief zijn de resultaten van de Nederlandse emigratie van boeren en landarbeiders naar Frankrijk uiterst gering en het is juist de Franse landbouw, waar het arbeidsvraagstuk het nijpendst is. De in Frankrijk immigrerende landarbeiders zijn Polen, Italianen en Spanjaarden, allen gewend aan een lagere levensstandaard dan de Nederlanders. In de Franse industrie zijn het steeds juist de industrieën met de minst verkieselijke levensomstandigheden geweest, die de buitenlandse arbeidskrachten aantrokken; terecht bleven de Franse arbeiders in de „beste” industrieën, terwijl de buitenlanders o.a. in de mijnen terecht kwamen. Daar Nederland zelf met een groot tekort aan mijnwerkers heeft te kampen, is het niet te verwachten, dat er meer animo zal bestaan voor de Franse dan voor de Nederlandse mijnen.

2. Dr Steigenga merkt verder op, dat men zich ook moet voorbereiden op het openen van mogelijkheden, industrie-arbeiders naar elders te doen emigreren; zodra werkloosheid in ernstige mate zou optreden, zou emigratie van deze categorie dienen te worden aangemoedigd. Het is echter naar mijn mening volkomen duidelijk, dat bij ernstige werkloosheid emigratie wel gewenst, maar practisch niet mogelijk zal zijn, daar o.a. de Zuid-Amerikaanse landen dan ook met werkloosheid te kampen zullen hebben. Bovendien is er in Zuid-Amerika reeds een sterke trek naar de stad, terwijl de levensstandaard van de Argentijnse of Braziliaanse industrie-arbeider lager is dan van zijn Nederlandse collega.

Naschrift.

Het is een Nederlands belang van niet te onderschatten belekenis, dat onzerzijds wordt gestreefd naar een vrije uitwisseling van arbeidskrachten, in het bijzonder op het continent, binnen het kader der Westelijke Unie en der Benelux. Dat de bevolkingsafnemings in België en Frankrijk onwaarschijnlijk moet worden geacht, ben ik niet met Ir Mulder eens. Er is n.m.m. een grote mate van waarschijnlijkheid, dat de bevolking in deze landen niet zal toenemen, in het bijzonder in België. Hoe deze bevolkingsontwikkeling zal gaan, is vooralsnog niet exact te voorspellen, daar dit mede kan worden beïnvloed door de immigraties, welke hier sedert de oorlog hebben plaatsgevonden en welke ook van invloed kunnen zijn op de verdere progressie der bevolking.

Hierbij komt, dat in Frankrijk een tekort aan agrarische werkkrachten en boeren in de twee volgende decennia zeker te verwachten is, waardoor onze agrarische werkkrachten dus een behoorlijke kans kunnen krijgen.

Het feit, dat volgens Ir Mulder onze bevolking weinig geneigd is naar Frankrijk te emigreren, doet niets af aan het feit, dat hier grote mogelijkheden liggen voor ons bevolkingssurplus. Deze mogelijkheden kunnen worden benut, indien onzerzijds voor een goede voorlichting en voorbereiding der emigranten wordt zorg gedragen, waarbij de steun van particuliere organisaties, als de Centrale Stichting Landbouw-Emigratie, onmisbaar is. Hiernaast zal men met de Franse Regering overeenstemming dienen te bereiken inzake de nodige faciliteiten ten behoeve van onze emigranten.

Het taalverschil behoeft geen bezwaar te zijn, daar men enerzijds hiermede rekening kan houden bij de voorberei-

ding der emigranten, anderzijds zoveel mogelijk zal dienen te bevorderen, dat Nederlanders eerst een stage doormaken bij de reeds gevestigde landgenoten, waar zij de taal en de dagelijkse gewoonten van het land kunnen leren kennen. Ik ben het met Ir Mulder eens, dat de agrarische mogelijkheden in Frankrijk vooralsnog belangrijker zullen zijn dan de industriële. Toch zullen deze laatste niet mogen worden verwaarloosd.

Wanneer een vrij verkeer van arbeidskrachten binnen de Westelijke Unie tot stand wordt gebracht, vervalt het door Ir Mulder gesignaleerde bezwaar, dat de Nederlanders geen toegang zullen hebben tot de betere industrieën.

Met betrekking tot het tweede punt meen ik, dat Ir Mulder de conjunctuur- en de structuurwerkloosheid verwacht. Het door Ir Mulder genoemde bezwaar geldt ten dele bij het optreden van conjunctuurwerkloosheid, vervalt evenwel bij de door mij bedoelde structurele werkloosheid. Deze treedt, demografisch gezien, op, wanneer de ontwikkeling van de werkgelegenheid in een gebied geen gelijke tred houdt met de bevolkingsaanwas.

Op beperkte schaal kan dit verschijnsel zich ook binnen onze eigen landsgrenzen voordoen. In sommige gebieden blijkt, zelfs op dit ogenblik, een overschot aan arbeidskrachten aanwezig te zijn, terwijl elders grote tekorten voorkomen.

Ook met betrekking tot de conjunctuurwerkloosheid wil ik er evenwel op wijzen, dat dit nog niet hoeft te betekenen, dat deze zich tegelijkertijd overal en in gelijke mate doet gelden.

Het zal steeds een kwestie van exploratie der mogelijkheden elders en van verantwoorde voorlichting hier te lande zijn, in hoeverre geschikte mogelijkheden voor industrie-arbeiders kunnen worden aangegeven.

Wat de kwestie van de levensstandaard betreft wil ik er op wijzen, dat juist met het oog hierop gepleit is voor een behoorlijke voorbereiding — vooral in vaktechnisch opzicht — van de emigranten. Indien de emigranten aan hogere vaktechnische eisen voldoen, vervalt het bezwaar van de vrees voor een lagere levensstandaard.

Dr. W. STEIGENGA.

AANTEKENINGEN.

HET PROTOCOL DER BENELUX-CONFÉRENTIE.

De Conferentie van de Ministers der Benelux-landen heeft te Den Haag plaats gevonden op 10, 11, 12 en 13 Maart 1949. Na afloop van de werkzaamheden, welke zowel in algemene zitting als in verscheidene commissies werden verricht, is een officieel Protocol aangenomen, waarvan de tekst als volgt luidt:

*Tekst van het protocol*¹⁾.

De Conferentie heeft besloten, dat een aantal documenten, welke betrekking hebben op de verrichte werkzaamheden, alsmede op de gegevens, welke noodzakelijk zijn voor een juiste beoordeling van de toekomst der Unie, binnen enkele weken ten behoeve van Volksvertegenwoordigingen en ter voorlichting van de openbare mening zullen worden gepubliceerd.

Na kennis te hebben genomen van het rapport van de Voorzitters van de Raden van de Douane-Overeenkomst, opgesteld ter uitvoering van het Protocol van 8 Juni 1948, alsmede van de resultaten van de werkzaamheden van de Conferentie van Ministers te Den Haag, zijn de drie Regeringen van mening, dat de in genoemd Protocol vermelde voorwaarden, welke noodzakelijk zijn voor de totstandkoming van een Economische Unie tussen de drie landen, per 1 Juli 1950 zullen kunnen worden vervuld. Reeds per 1 Juli 1949 zal het mogelijk

¹⁾ Niet-officiële vertaling uit het Frans.

zijn een „Voor-Unie” in werking te doen treden. Zij hebben voorts met voldoening de vorderingen vastgesteld, welke sedert hun bijeenkomst op het Château d'Ardenne van Juni 1948 zijn gemaakt.

Meer in het bijzonder hebben zij kennis genomen van de gevolgen van de in de drie landen getroffen maatregelen ter terugkeer tot een stelsel van vrije consumptie en ter vermindering der productie- en consumptiesubsidies.

Zij hebben eveneens met waardering kennis genomen van de ondernomen stappen en van de resultaten, welke zijn bereikt op het gebied van de unificatie der indirecte belastingen, van de harmonisering van de handelspolitiek en van de coördinatie der investeringen.

Om het beoogde doel te bereiken en om te bereiken, dat op het ogenblik van inwerkingtreding der Unie de best mogelijke integratie van de economieën der drie landen zal zijn verzekerd, hebben de drie Regeringen de navolgende resoluties aangenomen:

I. Opheffing van controle- en subsidiemaatregelen.

Zij zullen de politiek van opheffing van maatregelen betreffende productie, distributie en consumptie van goederen, alsmede die van vermindering der subsidies, op gecoördineerde wijze voortzetten, teneinde de belemmeringen, die deze maatregelen betekenen voor het vrije goederenverkeer tussen de beide economieën, op te heffen.

II. De handels- en monetaire politiek.

De getroffen maatregelen om op budgetair-, fiscaal-, financieel- en monetair gebied tot een evenwicht tussen beide economieën te geraken, zullen worden voortgezet in de geest van de door de Consultatieve Raad van de organisatie voor Europese Economische samenwerking op 8 Maart 1948 geformuleerde aanbevelingen. Gelet op de essentiële rol, welke de bijzondere hulp der Verenigde Staten, verleend overeenkomstig het Marshall-Plan, speelt in het herstel van hun economie, achten de drie Regeringen het noodzakelijk om de achtereenvolgende fasen in de verwezenlijking van de Unie aan te passen aan de jaarallocaties van het Marshall-Plan (1 Juli—30 Juni).

Zij hebben derhalve 1 Juli 1949 als tijdstip gekozen als datum van ingang van de periode van de „Voor-Unie”, welke zal worden gekenmerkt door de geleidelijke-vrijmaking van het goederenverkeer tussen de drie landen, de systematische coördinatie van de handels- en monetaire politiek der partners ten opzichte van derde landen, alsook door de voorbereiding van een stelsel, dat de afsluiting van gemeenschappelijke accoorden mogelijk maakt.

Ter verzekering van de systematische coördinatie der buitenlandse handels- en monetaire politiek, zal een Ministeriële Commissie worden ingesteld.

Teneinde Nederland in staat te stellen het stelsel van de „Voor-Unie” in te voeren, is de B.L.E.U. bereid om ten behoeve van de Nederlandse Regering toereikende credieten te verlenen, met dien verstande, dat het bedrag hiervan geleidelijk zal moeten worden aangepast aan de betekenis van de maatregelen, welke door Nederland onder wederzijdse instemming met de Belgische en Luxemburgse Regeringen ter vrijmaking van het handelsverkeer zullen worden genomen. Bij de keuze der prioriteiten, welke aan de verschillende categorieën der vrijgegeven goederen moeten worden verleend, zal enerzijds bijzondere aandacht moeten worden gewijd aan die producten, welke van belang zijn voor de politiek van werkloosheidsbestrijding, welke in de B.L.E.U. wordt gevoerd, en anderzijds aan de noodzakelijke voorwaarden voor het opheffen van de distributiebepalingen en van de beperkingen op de Nederlandse markt.

Indien de huidige factoren behouden blijven en een globaal evenwicht in de internationale betalingsbalans is bereikt, zullen de drie Regeringen per 1 Juli 1950 de toestand van de „Voor-Unie” in een werkelijke Economische Unie doen overgaan.

Op diezelfde datum zal een gemeenschappelijk systeem worden ingesteld voor de regeling van het betalingsverkeer met het buitenland.

Ten aanzien van de wijze waarop de Unie op monetair gebied zal functioneren, zullen nadere voorstellen moeten worden gedaan, waarbij in het bijzonder worden geregeld:

a. de voorwaarden voor de onderlinge inwisselbaarheid van de beide valuta's;

b. de veiligheidsmiddelen, welke het mogelijk zullen maken zowel de fundamentele verschillen vast te stellen, welke zich kunnen voordoen in de betalingsbalansen van de beide economieën, als de evenwichtsverstoringen, welke zich kunnen voordoen tussen de Unie en de derde landen;

c. de maatregelen, welke eventueel zullen moeten worden genomen ingeval van verstoring van het evenwicht. Deze maatregelen zullen in het bijzonder worden gezocht in de handelspolitieke sector.

Bij het tot overeenstemming komen omtrent het voorafgaande, hebben de drie Regeringen zich gebaseerd op de verwachtingen, welke thans bestaan ten aanzien van de uitvoering van de hulp der Verenigde Staten alsook ten aanzien van de deelneming der Unie-landen aan deze hulp. Zij zijn daarenboven van mening, dat de door de O.E.E.C. bepaalde oogmerken zullen worden verwezenlijkt. Ingeval deze verwachting zou worden gelogenstraft, zouden de drie Regeringen met elkaar overleg dienen te plegen om het gehele probleem opnieuw in beschouwing te nemen.

III. Landbouwpolitiek.

De drie Regeringen aanvaarden de volgende richtlijnen voor een geleidelijke harmonisering van de in de drie landen te volgen landbouwpolitiek:

a. de landbouwpolitiek dient er naar te streven aan de landbouwers en landarbeiders in de drie landen een bestaanszekerheid te verzekeren in goed geleide bedrijven; welke uit sociaal en economisch oogpunt zijn gerechtvaardigd;

b. de landbouwpolitiek dient er naar te streven de productiviteit van de landbouw in de drie landen zoveel mogelijk te verhogen.

Ter verwezenlijking van deze doelstellingen nemen de drie landen zich voor:

de landbouwproductie in de drie landen aan te moedigen, op te voeren en in gewenste banen te leiden; maatregelen te ontwerpen, welke het mogelijk maken de productie en afzet der landbouwproducten met elkaar in overeenstemming te brengen.

Door de Regering wordt aan de Commissie voor Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening opgedragen voor het in werking treden van de Economische Unie voorstellen te doen, gebaseerd op genoemde richtlijnen.

De drie Regeringen hebben met voldoening kennis genomen van de goede resultaten vanaf het in werking treden van het Protocol van 9 Mei 1947, dat de harmonisering van de landbouwpolitiek in de drie landen zal vergemakkelijken.

IV. Sociale politiek.

Zij zullen de te voeren loonpolitiek en politiek van sociale zekerheid voor zover noodzakelijk coördineren.

V. Investerings.

Binnen het kader van de door de Organisatie voor de Europese economische samenwerking vastgelegde beginselen en rekening houdende met de bevolkingsontwikkeling, alsmede met de aanpassingsmogelijkheden van de bestaande ondernemingen, zullen zij hun investeringen coördineren, zulks teneinde de handhaving van de werkgelegenheid in de drie landen op een zo hoog en evenwichtig mogelijk peil te verzekeren en tevens een maximale productie te verwezenlijken.

VI. Fiscale vraagstukken.

Zij zullen de unificatie der accijnzen voltooiën en, voor zover noodzakelijk, de unificatie van de wegenbelasting op motorvoertuigen tot stand brengen.

Voor wat betreft de „taxe de transmission” (omzetbelasting-overdrachtstaxe), aanvaarden zij de door de Administratieve Raad van de Douaneregelingen gedane voorstellen ter unificatie der heffingssystemen. Zij zijn van mening, dat in de toekomst, welke door genoemde Raad ten aanzien van het tarief van deze belasting zijn ingediend, op de grootst mogelijke wijze rekening worden gehouden met de respectieve belangen; zij constateren evenwel, dat overwegingen van budgetaire aard hen beletten op dit ogenblik een definitieve beslissing te nemen. Zij zullen onmiddellijk deskundigen aanwijzen, die moeten nagaan in welke mate de budgetaire gevolgen zouden kunnen worden verzacht door tijdelijk, na de inwerkingtreding van de Economische Unie, zekere verschillen in het belastingtarief te handhaven, en dit met name zonder de concurrentieverhoudingen en het vrije goederenverkeer te benadelen. De deskundigen zullen binnen drie maanden verslag uitbrengen. Zij zullen de onmisbare toenadering verwezenlijken op het gebied der directe belastingen. Zij zullen trachten de fiscale stelsels volledig aan elkaar aan te passen voor zover deze verschillen mochten vertonen, welke geacht kunnen worden de concurrentieverhoudingen op aanzienlijke wijze te beïnvloeden.

VII. Douaneformaliteiten.

Reeds nu zullen geleidelijk uit te breiden maatregelen worden getroffen, welke ten doel hebben de grenscontrole op het personenverkeer tussen Nederland en de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie te vereenvoudigen.

VIII. Vraagstukken met betrekking tot waterwegen en havens.

De drie Regeringen erkennen:

I. a. Vraagstukken van uitnemend belang doen zich voor tusschen de drie landen op het gebied van de waterwegen en de havenbelangen;

b. Men behoort aan deze problemen een voor de drie landen bevredigende oplossing te geven;

c. De studie van deze problemen zal aan een speciale Commissie worden toevertrouwd, bestaande uit tegenwoordigers der betrokken landen.

Deze Commissie zal haar werkzaamheden onmiddellijk aanvangen.

II Problemen van minder belang doen zich eveneens op dit gebied voor.

Terzake nemen de Regeringen kennis van de door de Commissie voor Transport en Havenbelangen bereikte resultaten, en zij constateren, dat verschillende kwesties nog oplossing behoeven; zij geven aan laatstgenoemde Commissie de opdracht om, in het algemeen belang, de oplossing daarvan zo spoedig mogelijk na te streven.

IX. Inschakeling van het beroeps- en bedrijfsleven.

In elk der drie landen zal een Commissie van Advies, samengesteld uit die kringen van het beroeps- en bedrijfsleven, betrokken bij de voorbereidingen en de werking van de Economische Unie, in het leven worden geroepen. Tussen deze Commissies en de nationale delegaties in de verschillende organen van de Douane-Overeenkomst zal een geregeld contact worden geschapen.

X. Bijzondere moeilijkheden.

De problemen, die voortvloeien uit de handels- en financiële betrekkingen tussen de drie landen, en welke oplossing blijkt niet langs administratieve weg te worden bereikt, zullen naar de Vergadering van de Voorzitters der Raden worden verwezen, in die gevallen, waarin de bestaande toestand de goede economische betrekkingen tussen de drie landen zou kunnen verstoren.

Door de Voorzitters zal iedere mogelijke oplossing, waardoor de vermelde moeilijkheden kunnen worden verholpen, onder het oog worden gezien.

XI. Uitvoeringsbepalingen.

Teneinde dit program te verwerkelijken, geven de drie Regeringen opdracht aan de Vergadering van de Voorzitters om vóór 1 Juli 1949 een gedetailleerd plan van uitvoering over te leggen, dat gedurende de periode van de „Voor-Unie” (1 Juli 1949-1 Juli 1950) op systematische wijze in werking kan worden gesteld.

Bovendien zal een bijzondere Commissie in het leven worden geroepen, belast met de voorbereiding van het document betreffende de inwerkingtreding van de Economische Unie tussen de drie landen, en waarbij voorzien wordt in de instelling van de organen belast met het verzekeren van de juiste werking der Unie.

Gedaan te Den Haag, in drievoud, de 13e Maart 1949.

D. U. STIKKER. P. H. SPAAK. J. BECH.

EUROPA'S HERSTEL EN HET TOERISTENVERKEER.

„There have been many reports of Europe's economic problems in the recent past. . . the part which tourism — perhaps Europe's greatest export industry — can play has been constantly ignored” aldus Mr. E. W. Wimble in zijn inleiding op het rapport¹⁾, dat door hem in 1948 voor een conferentie van de International Union of Official Travel Organisations werd gereed gemaakt.

Vóór de tweede wereldoorlog werd Europa jaarlijks reeds door enige honderduizenden toeristen uit Amerika bezocht. Deze toeristen — vacatiegangers doch ook zakenreizigers — waren grotendeels afkomstig uit de U.S.A.

Als bron van dollarinkomsten heeft het toerisme zich na de oorlog niet alleen geheel hersteld, doch zowel het aantal der bezoekers als de bedragen, die zij besteden in Europa, vertonen nog steeds een stijgende tendens. Van deze tendens wordt verwacht, dat zij zich, wat de vraagzijde betreft, voorlopig voort zal kunnen zetten, zodat in het jaar 1951 Europa's inkomen uit deze „export” naar de U.S.A. rond \$ 800 miljoen zal bedragen.

Europa's dollarinkomsten uit toerisme.

Jaar	Aantal U.S.-toeristen naar Europa	Uitgaven van deze toeristen in Europa	Uitgaven aan Eur. scheepvaartlijnen	Totale uitgaven
1946	91.000	\$ 62.900.000	\$ 29.688.000	\$ 80.900.000
1947	154.000	\$ 102.100.000	\$ 50.242.000	\$ 147.300.000
1948 ¹⁾	300.000	\$ 217.500.000	\$ 98.875.000	\$ 316.500.000
1951 ¹⁾	500.000			\$ 800.000.000

¹⁾ Schattingen.

De totale bijdrage van het toerisme uit de U.S.A. tot het Europees herstel zou dan over de jaren 1948 tot en met 1951 kunnen worden gesteld op ongeveer 2 à 2½ mrd dollar. Tezamen met kleinere bijdragen door uitgaven van toeristen uit andere niet-Europese landen met voor Europa waardevolle valuta komt men zelfs op een totaal van 3 milliard over deze jaren en er bestaat gegronde reden om aan te nemen, dat deze uitgaven voor het overgrote deel ten goede zullen komen aan de Marshall-landen.

De dollarkosten, door Europeanen voor reizen naar Amerika te maken, zullen over de beschouwde periode waarschijnlijk niet veel meer dan \$ 500 mln in totaal bedragen.

De betekenis van deze cijfers komt het beste aan het licht, wanneer men ze stelt tegenover de door de United Nations Economic Commission for Europe gepubliceerde ramingen met betrekking tot de gezamenlijke betalingsbalans van de Marshall-landen met Amerika:

¹⁾ European Recovery 1948-1951 and the Tourist Industry, by Ernest W. Wimble, London 1948.

Jaar	Tekort met de U.S.A.	Tekort met de rest van Amerika
	(in miljoenen dollars)	
1948	5.636	1.944
1949	4.371	1.818
1950	3.280	1.295
1951	2.625	915
Totaal	15.812	5.972

(Bij de berekening van deze cijfers werd waarschijnlijk met inkomsten uit toerisme nog niet voldoende rekening gehouden).

Het Europese betalingsbalanstekort blijkt bijna overal een tekort met de U.S.A. te zijn. De mogelijkheden om te bezuinigen vooral op de importen uit de U.S.A. en om door uitbreiding van de zware industrie de export naar Amerika te gaan vergroten, zijn slechts beperkt.

Indien de Europese landen echter tot een gedeeltelijke oplossing van het betalingsbalansprobleem zouden trachten te komen door de volgens het hierbovenstaande bereikbaar geachte vergroting van het toerisme na te streven, zal men hiertegenover in de U.S.A. niet onwelwillend staan. Integendeel: volgens Mr. A. Harriman, de U.S. Secretary of Commerce, zou men ook voor de U.S.A. zelf van een toenemen van het reizigersverkeer een gunstige invloed verwachten op de werkgelegenheid en de economische stabiliteit aldaar: „. . . travel normally represents the greatest import of the United States. . . encouragement of travel between all regions will promote trade, economic and financial stability. . . when you talk about exchange created by travel getting to 1 billion, 1½ billion or two billions you are talking about employment of around 500,000 to 1 million American people. . . creating of employment in this country is an important aspect of foreign travel”.

Om toerisme uit Amerika tot de geschatte omvang aan te kunnen trekken moet echter voldoende hotelaccommodatie en transportcapaciteit aanwezig zijn. Vooral de transportmogelijkheden zouden in het reisseizoen een knelpunt kunnen vormen.

De totale capaciteit van alle scheepvaartdiensten tussen Europa en Noord-Amerika tezamen werd voor het jaar 1948 gesteld op 390.600 passagiers per jaar, die van het luchtvervoer op 140.000 passagiers per jaar, dus de totale capaciteit van scheepvaartdiensten en luchtvervoer tezamen op 530.600 passagiers per jaar (Nederland had hierin een aandeel van bijna 8 pCt wat betreft het vervoer over zee en van bijna 10 pCt wat betreft het luchtvervoer). Uitbreiding van de gezamenlijke zee- en luchtvloot tot een capaciteit van ca 700.000 passagiers per jaar is binnen de beschouwde periode te verwachten. Voor de in het zomerseizoen als regel optredende top in de vraag naar transport door vacantiereizigers zal een dergelijke uitbreiding echter niet voldoende zijn.

Het herstel van het transportwezen voor vervoer binnen Europa is in de meeste landen wel zover gevorderd, dat vreemdelingen bij het reizen geen moeilijkheden zullen ondervinden.

Van de hotelaccommodatie was een belangrijk deel vernietigd of verwaarloosd in de oorlog. In de meeste landen is al weer veel hersteld. Verdere uitbreiding zal echter nodig zijn.

Gezien de aantrekkelijke mogelijkheden, die een zo hoog mogelijk opvoeren van het toerisme uit de U.S.A. zou bieden voor het Europees herstel, meent Mr. Wimble tenslotte sterk erop aan te moeten dringen, dat een verdere investering in deze richting door de overheden in de betrokken landen wordt gestimuleerd.

DE BELGISCHE GELD- EN KAPITAALMARKT IN FEBRUARI 1949.

Geldmarkt.

In de overheidssector was de geldmarkt in de loop van Februari ruim. De toevloeiing van het product van de Lening tot Wederopbouw (2e snede) en de trimestriële betalingen van de bijdragen aan de Rijksdienst voor de Maatschappelijke Zekerheid stelden resp. de Schatkist en het Rentefonds in staat nagenoeg 1 mrd frs voorschotten bij de Nationale Bank terug te betalen. Aldus werd het credit aan de Overheid vanwege de circulatiebank per 24 Februari herleid tot 2.843 mln frs, d.i. een minimum sinds de vaststelling van de nieuwe maximumgrens van 10 mrd frs op 14 September 1948.

In de private sector werd nochtans het tegenovergestelde effect waargenomen. De gelden, welke de markt in de overheidssector verruimden, waren inderdaad grotendeels afkomstig van de banken, zodat de thesaurie van deze instellingen aan een sterke drukking onderhevig was. Bewijze daarvan de voortdurende stijging van de portefeuille handelspapier en de voorschotten op overheidsfondsen bij de circulatiebank.

Per saldo bleef de geldomloop van de Nationale Bank nagenoeg stabiel, niettegenstaande de deblokering van de overblijvende bedragen op de tijdelijk onbeschikbare rekeningen in Januari jl. (zie overzicht Januari). De invloed van die maatregel op de totale geldomloop zal maar enkel duidelijk worden, wanneer de Schatkist het product van de Lening tot Wederopbouw uitkeert en wanneer de toestand van de banken zal zijn gekend.

De goud- en deviezenvoorraad groeide in de loop van de maand aan met ruim 1 mrd frs sterke deviezen, ingevolge dollartoevloeiingen vanwege de E.C.A. De tegoeden in het kader van de bilaterale accoorden bleven practisch ongewijzigd. Dit was eveneens het geval met de post in verband met het Marshall-plan op het actief van de balans van de Nationale Bank. De post op het passief steeg daarentegen ruim 600 mln frs.

De verrichtingen in verband met het Marshall-plan worden inderdaad samengebracht op twee posten. De actiefpost heet: „Accoord voor multilaterale compensatie-Belgische franken”. Hij had per 24 Februari een saldo van 1.158 mln frs. Wat betekent dit saldo? Zoals men zich herinnert, stemde België er in toe in het kader van de Europese multilaterale compensatie van Bazel de tegenwaarde van 218,5 mln dollar, van hetgeen het zelf als Marshall-hulp ontvangt, in Belgische francs door te geven aan zijn debiteuren. Daar de betalingen van de E.C.A. nochtans enige vertraging hebben op de maandelijkse compensaties, was het nodig, dat de Nationale Bank de trekkingsrechten van de debiteuren vervroegd mobiliseerde. Een accoord te dien opzichte werd dan afgesloten tussen de Schatkist en de Nationale Bank, waarbij deze laatste er in toestemde maximum 2 mrd frs ter beschikking te stellen. De opname hiervan — welke gebeurde bij de drie eerste compensaties — werd geboekt op het debet van de rekening „Accoord voor multilaterale compensatie-Belgische franken”. Tevens werd bepaald, dat dit voorschot binnen de 6 maanden tot op 50 pCt zou worden afgelost bij middel van de terugbetalingen in dollars vanwege de E.C.A. Deze bedragen komen dan op het credit van de rekening „Accoord voor multilaterale compensatie”, zodat het saldo van die post niets anders aangeeft dan het nog niet gedelgde bedrag van de voorschotten, welke de Nationale Bank deed om de multilaterale compensatie op gang te brengen.

De post op het passief „Schatkist (rekeningen Accoord voor Economische Samenwerking)” is eigenlijk een samen-trekking van drie onder-rekeningen, met een gans verschillend karakter. Het creditsaldo van de globale post, dat enkel wordt gepubliceerd, zegt bijgevolg bitter weinig.

Vooreerst zit daar het creditsaldo in van de speciale

rekening, welke werd geopend krachtens art. 4 van het accoord voor Economische samenwerking, dat op 2 Juli 1948 tussen België en de Verenigde Staten werd getekend; dit is nl. de tegenwaarde in Belgische francs van de niet-voorwaardelijke giften.

Tweedens is er het saldo in verval van een soort wacht-rekening „Toe te wijzen bedragen”, waarop alle incasseringen van Belgische francs worden geboekt, welke overeenstemmen met de door de E.C.A. gedane betalingen in dollars, hetzij uit hoofde van leningen, voorwaardelijke of niet voorwaardelijke giften. Zij wordt geregeld omgeslagen overeenkomstig de onderrichtingen van de Schatkist, hetzij naar de gewone lopende rekening van de Schatkist, hetzij naar de reeds vermeldde „speciale rekening”, hetzij naar de rekening „Accoord voor multilaterale compensatie” op het actief, hetzij naar de rekening „Beschikbare trekkingsrechten”. Deze laatste is de derde onder-rekening van de globale passiefpost „Schatkist (rekening Accoord voor Economische Samenwerking)”. Ze wordt gecrediteerd ingevolge omslag van de wacht-rekening „Toe te wijzen bedragen” voor de tegenwaarde van de bedragen, welke de E.C.A. als voorwaardelijke hulpverlening stort, en welke niet worden gebruikt tot aflossing van de rekening „Accoord voor multilaterale compensatie”, d.i. tot delging van het voorschot van 2 mrd frs van de Nationale Bank. Verder werd ze gecrediteerd voor dit laatste voorschot. Ze wordt gedebiteerd voor de opgenomen trekkingsrechten door de debiteurstaten. Het saldo geeft bijgevolg aan het beschikbaar bedrag voor regeling van trekkingsrechten. Het saldo van de „speciale rekening” geeft aan het bedrag, waarover enkel kan worden beschikt na accoord van de E.C.A. en waaraan nog geen affectatie werd gegeven. Het saldo van de rekening „Toe te wijzen bedragen” duidt op de nog niet omgeslagen bedragen. Het saldo van de globale passiefpost is de som van de saldi der onder-rekeningen. Het is duidelijk, dat uit de beweging van dit globale saldo bitter weinig kan worden afgeleid.

Kapitaalmarkt.

Teneinde de aankoop van nieuw materieel in de U.S.A. te financieren, gelukte de Staat er in een credit te verkrijgen bij de Internationale Herstelbank. Het beloopt 16 mln dollar (nagenoeg 700 mln frs) en het werd afgesloten voor een looptijd van 20 jaar tegen een rentevoet van 4,25 pCt. Het product zal worden aangewend ten voordele van een staal- en een blikbedrijf en van een elektrische centrale.

Op de emissiemarkt viel alleen een nieuwe uitgifte van de Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen aan te stippen; 790 mln frs 4,5 pCt kasbons op 5 jaar werden aan het publiek aangeboden. De uitgifteprijs werd vastgesteld op 98 pCt, hetgeen het netto-rendement voor de belegger brengt op 4,96 pCt.

De obligatiemarkt zelf was vast gestemd en de rentevoet daalde in alle sectoren, zoals blijkt uit de tabel van de netto-rendementen.

Looptijd	Staatsfondsen		Gemeentekrediet steden		Private vennootsch.	
	Jan.	Febr.	Jan.	Febr.	Jan.	Febr.
tot 1954	4,22	4,20	5,03	4,40	6,27	5,98
tot 1959	4,74	4,72	5,07	5,03	5,93	5,84
na 1959	4,68	4,66	5,80	5,74	6,07	5,87

Tevens dient in dit verband vermeld, dat Minister Eyskens in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 10 Februari verklaarde, dat de Regering maatregelen overweegt om de rentevoet te doen dalen.

De haussetendens van de aandelenbeurs, welke reeds in de overzichten van December en Januari werd gemeld, ging door tot op 8 Februari. Daags voordien bereikten de omzetten een maximum met 86.000 stuk en 80,3 mln frs verhandelde kapitalen. Dit betekende nochtans het einde van de stijging, want vanaf 9 Februari daalden geleidelijk

de omzetten en ook de koersen. De maand Februari leverde aldus enkel een stijging van 1 pCt.

Bedrijvigheid en koersindex van de aandelenbeurs van Brussel.

	Aantal verhandelde stukken (in duizendtallen) (per dag)	Kapitalen (in mln frs) (per dag)	Algemene koersindex (1936-'38 = 100)
1947 Jan.	16	24,8	251,0
1948 Jan.	19	16,7	157,8
Dec.	27	19,7	148,7
1949 Jan.	46	35,0	154,3
Febr. (midd.)	42	38,0	160,5
Febr. (einde)	30	29,5	155,9

Brussel.

V. VAN ROMPUY.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De storting op de obligatie-emissie Unilever heeft, ondanks de getroffen voorzieningen, de geldmarkt tamelijk krap gemaakt. Kortlopend papier was sterk aangeboden, maar veel transacties vonden hierin niet plaats. Wel wisselde een niet groot bedrag aan Mei- en Junipromessen van eigenaar tegen disconto's van $1\frac{3}{8}$ pCt tot $1\frac{7}{16}$ pCt. Het schijnt, dat ook nog een beroep op De Nederlandse Bank moest worden gedaan, terwijl de callgeldrente, op de stortingsdag tot $1\frac{1}{2}$ pCt werd verhoogd en gedurende het verdere verloop van de week op dit peil bleef. Augustuspromessen en langer lopend schatkistpapier waren aan het einde der week tegen $1\frac{7}{16}$ pCt aangeboden, zonder vraag van betekenis te ontmoeten. Deze ontwikkeling op de geldmarkt leidt tot de gedachte, dat de Unileverpapier heeft belegd, dat van de Agent werd afgenomen, aangezien nauwelijks is aan te nemen, dat voor deviezenaankopen een dermate groot bedrag ineens benodigd zou zijn.

De koersbewegingen op de aandelenmarkt waren in de afgelopen week per saldo gering. In het begin van de verslagperiode vond weliswaar een vrij scherpe daling plaats, welke echter door een herstel werd gevolgd. Hoewel het moeilijk is om voorspellingen te wagen omtrent het toekomstige koersverloop, is de vraag gewettigd, of alle baissefactoren thans reeds volledig in de aandelenkoersen zijn verdisconteerd. De ervaringen omtrent het koerspeil van aandelen in België stemmen te dien aanzien niet hoopvol. Een verminderend binnenlands geldaanbod en toenemende concurrentie op de buitenlandse markten beïnvloeden zowel rechtstreeks als indirect via de winst- en dividendmogelijkheden het aandelenkoersniveau in ongunstige zin.

De verwachte dollaremissie van Philips is thans aangekondigd. Verkopers van Amerikaanse effecten kunnen met het guldensprovenu op deze $3\frac{1}{2}$ pCt lening met 20-jarige looptijd inschrijven. De gedachte, om in de Verenigde Staten belegd Nederlands kapitaal thans aan een Nederlandse onderneming toe te vertrouwen ten behoeve van haar investeringen in de dollararea, is zeer aantrekkelijk en volkomen in overeenstemming met de huidige positie van ons land. Het is de vraag, of de dollarclausule nog wel een sterke stimulans vormt te de houders van Amerikaanse effecten tot verkopen te bewegen. De 3 pCt dollarlening, door de Nederlandse Staat uitgegeven, noteerde aan het einde der week slechts $98\frac{1}{2}$ pCt, waaruit o.a. blijkt, dat de devaluatievrees grotendeels is verdwenen. Wel zal de voorkeur van verkopers van dollareffecten wegens de gunstiger voorwaarden vermoedelijk uitgaan naar de obligatielening van Philips.

Merkwaardig is de gang van zaken op de staatsfondsenmarkt, waar na een behoorlijke daling in de afgelopen week een voor deze markt zeer aanzienlijk koersherstel intrad. De 3 pCt Grootboekschuld 1946 bijv. bereikte met $94\frac{7}{8}$ pCt haar dieptepunt, doch steeg weer tot 96 pCt aan het einde der week. Het schijnt, dat slechts steun-

aankopen van overheidsinstellingen van beperkte omvang hebben plaatsgevonden, zodat vermoedelijk de omstandigheid, dat de eerste verkoopgolf voorbij was, hierbij vooral de facto gewerkt. Voor de houders van deze Grootboekschuld, welke hun geblokkeerde tegoed hierin destijds hebben, omgezet, betekent deze officiële koerssteun, indien zij inderdaad geboden is, een alleszins redelijke bescherming tegen een te sterke aantasting van hun belangen.

Omtrent de koersbewegingen op de aandelenmarkt geeft het gebruikelijke staatje enig inzicht.

	4 Maart 1949	11 Maart 1949
Å.K.U.	158 $\frac{1}{2}$	155
v. Berkel's Patent	109	108
Lever Bros. Unilever C.v.A.	228	230
Philips G.b.v.A.	218 $\frac{1}{2}$	217
Koninklijke Petroleum	288	283 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	159	159 $\frac{3}{4}$
N.S.U.	158 $\frac{1}{2}$	160
H.V.A.	155	153
Deli Mij C. v. A.	140 $\frac{1}{2}$	136 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	148 $\frac{1}{2}$	143
Internatio	175 $\frac{1}{2}$	165

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden gulden).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rektort (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	101.786	453.109	2.744.451
31 Jan. '49	443.385	257.360	150.106	193.064	3.051.999
7 Febr. '49	443.415	247.181	153.508	143.841	3.009.603
14 Febr. '49	443.453	225.785	164.771	147.086	2.991.031
21 Febr. '49	443.605	206.090	195.492	144.114	2.979.472
28 Febr. '49	443.739	204.233	136.864	164.626	3.045.226
7 Mrt '49	443.891	177.982	155.906	160.180	3.018.755
14 Mrt '49	444.073	148.575	174.823	146.877	2.984.341

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46						
31 Jan. '49	265.218	214.012	4.471	34.956	329.507	340.837
7 Febr. '49	225.644	214.012	3.971	40.306	336.697	357.264
14 Febr. '49	239.584	214.012	4.102	52.895	347.723	338.505
21 Febr. '49	232.108	214.012	4.173	58.580	331.626	382.418
28 Febr. '49	173.806	250.497	4.031	38.663	328.482	332.552
7 Mrt '49	191.379	250.497	3.961	33.169	344.568	318.649
14 Mrt '49	190.775	250.497	3.879	31.387	349.774	329.021

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept	Gouden en Zilveren munten.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1	1,3
23 Febr. '49	0,2	1.299,3	1.300	1.225,0	72,2	3,8
2 Mrt '49	0,2	1.299,2	1.300	1.233,4	66,9	3,7
9 Mrt '49	0,2	1.299,3	1.300	1.240,2	60,0	3,7

Data	Govt securities	Other securities		Deposits			
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H.M. Treasury Special account	Banken
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	—	278,9
23 Febr. '49	301,7	32,1	22,9	414,8	10,9	17,6	295,7
2 Mrt '49	310,9	28,4	23,4	425,1	8,6	17,6	306,4
9 Mrt '49	317,5	23,7	22,9	409,4	8,5	17,6	295,8

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 14 Maart 1949.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f — ¹⁾ Bijbank „ — Agentsch. „ —	f — ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4°, van de Bankwet 1948)	„ —	„ —
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1.800.000.000,—	„ 1.800.000.000,—
Voorschotten in rek.-crt op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f 139.617.475,27 ²⁾ Bijbank „ 479.801,92 Agentsch. „ 6.779.621,44	f 146.876.898,63
Op effecten enz.	„ 146.081.505,04 ²⁾	„ 146.081.505,04
Op goederen en celen	„ 795.393,59	„ 795.393,59
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)	„ —	„ —
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1.500.000.000,—	„ 1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal	Gouden munt en gouden muntmateriaal f 439.144.833,80 Zilveren munt enz. „ 4.928.225,82	„ 444.073.059,62
Papier op het buitenland	f 148.575.080,—	„ 148.575.080,—
Tegoeed bij correspondenten in het buitenland	„ 168.680.012,95	„ 168.680.012,95
Buitenlandse betaalmiddelen	„ 6.142.915,92	„ 6.142.915,92
Vorderingen in gulden op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	„ 323.398.008,87	„ 323.398.008,87
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds	„ 183.283.794,68	„ 183.283.794,68
Gebouwen en inventaris	„ 107.908.538,26	„ 107.908.538,26
Diverse rekeningen	„ 45.681.199,45	„ 45.681.199,45
	f 4.553.721.499,51	f 4.553.721.499,51
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	„ 20.000.000,—
Reservefonds	„ 12.759.703,05	„ 12.759.703,05
Bijzondere reserves	„ 54.447.566,03	„ 54.447.566,03
Pensioenfonds	„ 20.109.057,68	„ 20.109.057,68
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	„ 1.500.000,—	„ 1.500.000,—
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	„ 107.963.950,—	„ 107.963.950,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	„ 2.984.340.725,—	„ 2.984.340.725,—
Bankassigaties in omloop	„ 53.818,07	„ 53.818,07
Rekening-courant saldo's	's Rijks Schatkist f 190.775.449,88 's Rijks Schatkist bijzondere rekening „ 250.497.115,51 Geblokkeerde saldo's „ 3.878.927,26 Saldo's van banken in Nederland „ 31.387.035,30 Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen „ 349.773.681,39 Andere vrije saldo's „ 329.021.389,01	„ 1.155.333.598,35
Crediteuren in vreemde geldsoort	„ 102.423.336,57	„ 102.423.336,57
Diverse rekeningen	„ 94.789.744,76	„ 94.789.744,76
	f 4.553.721.499,51	f 4.553.721.499,51

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) 36.894.550,—

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 137.689.285,—

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND¹⁾.

Maand	Werklozen ²⁾	Wachtgelders ²⁾ (raming)
30 Juni 1945	112.622	201.400
29 Juni 1946	45.953	7.800
28 Febr. 1948	36.000	3.400
31 Maart 1948	26.800	1.700
30 April 1948	26.400	1.800
31 Mei 1948	22.400	1.600
30 Juni 1948	21.200	1.500
31 Juli 1948	22.000	1.500
31 Aug. 1948	24.800	1.400
30 Sept. 1948	25.900	1.400
31 Oct. 1948	28.800	1.300
30 Nov. 1948	32.700	1.200
31 Dec. 1948	44.800	2.600
31 Jan. 1949	53.900	2.200

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“.²⁾ Gegevens van de arbeidsbureaux.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	28 Febr 1949.	28 Febr. 1949
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 173.806.225,70	f 248.716.556,32
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 231.088,55	„ 231.562,31
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	„ —	„ —
Daggeldening tegen onderpand	„ —	„ —
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 456.423.912,15	„ 457.221.310,99
Voorschotten op ultimo Jan. 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ —	„ —
Vorderingen in rekening-courant op Indonesië	„ 1.295.705.025,48	„ 1.293.153.778,58
Suriname	„ 34.706.590,83	„ 34.706.590,83
Ned. Antillen	„ —	„ —
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ —	„ —
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ —	„ —
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 322.667.142,48	„ 315.707.210,56
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	„ —	„ —
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	„ —	„ —
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ —	„ —
Schatkistbiljetten in omloop	f 1720.812.500,—	f 1720.812.500,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1800.000.000,—	„ 1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 5.820,2 mln w.o. garantie Bretton Woods f 804 mln	„ 5016.200.000,—	„ 5038.900.000,—
Daggeldeningen	„ —	„ —
Muntbiljetten in omloop	„ 139.038.507,—	„ 137.747.523,50
Schuld op ultimo Januari 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 30.985.577,11	„ 30.985.577,11
Schuld in rek.-courant aan:		
Indonesië	„ —	„ —
Suriname	„ 1.449.914,70	„ 1.449.914,70
Ned. Antillen	„ —	„ —
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 33.544.251,13	„ 40.701.024,48
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 465.940.206,26	„ 523.952.137,87
Andere staatsbedrijven	„ —	„ —
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 2087.385.077,75	„ 2102.322.074,85

DE KOLENPOSITIE VAN NEDERLAND¹⁾.
(in 1.000 kg)

Maand	Productie Limburgse mijnen	Verzonden voor binnenlandse behoefte	Invoer
Jan. 1948	954.020	694.217	208.550
Febr. 1948	869.419	646.250	244.269
Maart 1948	952.711	702.449	407.238
April 1948	961.346	713.402	241.049
Mei 1948	838.631	612.203	200.099
Juni 1948	914.886	672.741	290.896
Juli 1948	957.505	708.580	341.322
Aug. 1948	888.954	629.159	306.625
Sept. 1948	894.539	632.896	298.646
Oct. 1948	932.289	685.047	360.038
Nov. 1948	936.098	677.639	233.661
Dec. 1948	931.928	684.654	303.376
Totaal 1948	11.032.326	8.059.287	3.435.269
Totaal 1947	10.104.345	7.778.585	3.577.564
Totaal 1946	8.313.827	6.387.903	2.666.502
Jan. 1949	938.207 ²⁾	706.512 ²⁾	240.543 ²⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C. B. S.“.²⁾ Voorlopige gegevens.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 21 Maart a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

HAVENBEWEGING.

Te Rotterdam, Amsterdam en Antwerpen aangekomen zeeschepen 1).

Tijdvak	Rotterdam		Amsterdam		Antwerpen	
	Aantal	Netto register tonnen	Aantal	Netto register tonnen	Aantal	Netto register tonnen
1938	15.366	24.744.472	3.464	4.664.049	11.762	19.979.744
1939	12.026	19.392.128	3.110	4.024.738	9.524	15.888.710
1945	1.344	2.063.632	470	458.800	3.585	11.129.932
1946	4.464	5.911.539	1.706	1.817.922	5.284	9.312.726
1947	5.974	9.883.446	2.443	2.769.462	8.013	16.762.592
1948	8.502	12.670.901	3.305	3.348.504	8.472	16.918.365
1949						
2 t/m 8 Jan.	159	231.559	68	70.279		
9 t/m 15 Jan.	178	272.300	53	78.882		
16 t/m 22 Jan.	159	255.201	55	51.471		
23 t/m 29 Jan.	187	301.437	56	58.779		
Januari	739	1.158.365	251	280.367	757	1.364.159
30 Jan. t/m 5 Febr.	191	263.018	47	61.732		
6 t/m 12 Febr.	180	210.635	46	55.673		
13 t/m 19 Febr.	205	290.223	48	47.129		
20 t/m 26 Febr.	224	294.302	58	77.951		
Februari	802	1.065.261	194	236.060		

1) Bronnen: „Mededelingen Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland”; Dienst Gemeente Handelsinrichtingen, Amsterdam; Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam; Economische dienst van de haven, Antwerpen.

ZWEEDSE RIJKSBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
23 Febr. 1949	177	112	3.064	294	226	—	182
28 Febr. 1949	177	112	3.149	277	252	—	182
7 Mrt 1949	176	112	3.117	274	256	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buiten-landse banken	
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	280	174	7
23 Febr. 1949	2.799	1.090	684	340	196	138	8
28 Febr. 1949	2.952	1.029	693	270	197	142	8
7 Mrt 1949	2.886	1.056	666	330	198	152	8

Beschikbare krachten

Oud-beroeppofficier, Kon. Marine, midden 40, met 3-jarige studie Economie en Recht, belasting-consulent, administratief-organisatorische functies bekleed hebbende, ervaren in sociale wetgeving en modern personeelsbeleid.

ZOEKT LEIDENDE POSITIE,

waarbij gedacht wordt aan:

ASS. DIRECTIE, PERSONEELSCHEF,

B. HOOFDVERTEGENWOORDIGER e.d.

Brieven No. 140527 aan BOLREK, Kon. plein 1, Amsterdam.

De ontwikkeling van de prijzen van agrarische producten in de Verenigde Staten

Zie hiervoor het over enkele weken verschijnende Maart-nummer van het

Economisch-Statistisch Kwartaalbericht

Research uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabonnementen f 6,50 voor abonné's E.-S.B. f 5,—

Telefoon 38040, Rotterdam
Giro no. 8408

AMSTERDAMSCH E BANK N.V. - INCASSO-BANK N.V.

MAANDSTAAT PER 28 FEBRUARI 1949

ACTIEF

Kassa, Kassiers en Daggeldleningen	f 28.205.972,54
Nederlands schatkistpapier	780.069.100,00
Ander overheidspapier	11.088.500,00
Wissels	730.725,16
Bankiers in binnen en buitenland	58.464.913,63
Effecten en syndicaten	4.320.205,80
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	23.453.035,39
Debiteuren	223.037.183,92
Deelnemingen	16.644.679,61
Gebouwen	7.550.756,81
Totaal	f 1.153.565.072,86

PASSIEF

Kapitaal	f 70.010.000,00
Reserve	32.500.000,00
Bouwreserve	4.000.000,00
Deposito's op termijn	86.676.994,55
Crediteuren	919.014.042,77
Door derden geaccepteerd	983.565,00
Diverse rekeningen	40.380.470,54
Totaal	f 1.153.565.072,86

N.V. PHILIPS' TELECOMMUNICATIE INDUSTRIE
v/h Nederlandsche Seintoestellen Fabriek
HILVERSUM

Alle Communicatie-apparatuur op het gebied van
Radio - Lijntelefonie - Automatische telefonie

INLEGVEL

Aan dit nummer is toegevoegd een prospectus van de N.V. A. Oosthoek's Uitgeversmij te Utrecht betr. het boek „Planning in een vrije maatschappij” van Prof. Ferd. Zweig.

Vacatures

Bedrijfsorganisatie te 's-Gravenhage vraagt voor spoedige indiensttreding:

econoom

met enige jaren ervaring op bedrijfseconomisch gebied. Voor alleszins bekwame kracht aantrekkelijke, zelfstandige functie met goede arbeidsvoorwaarden.

Tevens kan worden geplaatst:

medewerker

op de Economische afdeling. Jong economisch doctorandus of middelbare opleiding met M.O. Economie en praktijkervaring. Representatieve persoon met belangstelling voor economisch onderzoek en in staat zelfstandig besprekingen te voeren. Vlotte stijl vereist.

Sollicitaties, desgewenst met geheimhoudingsclausule worden ingewacht onder no. 9920 Recl. Adv. & Advert. Bur. „Die Haghe”, Plein 11, Den Haag.

GEMEENTE VELSEN.

Burgemeester en Wethouders roepen sollicitanten op naar de betrekking van:

boekhouder A

in tijdelijke dienst (met kans op vaste aanstelling) bij het bedrijf Openbare Werken.

Vereist: Staatspraktijkdiploma voor Handel en Administratie en/of Boekhouden M.O.; diploma Gemeentefinanciën.

Jaarwedde: f 3750.— tot f 4500.—, te berekenen in 6 jaar.

Kinderbijslag en reis- en verhuiskosten conform Rijksregeling.

Gezegelde sollicitaties in te zenden binnen 10 dagen na het verschijnen van dit blad.

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Gevraagd bij grote instelling

EEN JONG DRS. ECONOMIE

voor veelzijdige werkzaamheden, zowel van theoretische als van praktische aard. Enige ervaring in economisch onderzoekswerk strekt tot aanbeveling. Sollicitaties onder no. ESB 1377 bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

Grote Bankinstelling te Amsterdam vraagt enige

JONGE JURISTEN

Zij, die over bankervaring beschikken, genieten voorkeur.

Eigenhandig geschreven sollicitaties, met opgave van leeftijd, opleiding, levensloop, etc. worden ingewacht onder letter S.E.E., Nijgh & van Ditmar, Amsterdam-C.

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten” de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.
Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitsstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

* Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0.40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare Krachten” f 0.60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.